

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Romana Jenko

**DOMOVINSKA VZGOJA
V KURIKULARNIH DOKUMENTIH
SLOVENSKEGA OSNOVNEGA ŠOLSTVA**

diplomsko delo

Ljubljana 2007

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Romana Jenko

Mentor: doc. dr. Miro Haček

**DOMOVINSKA VZGOJA
V KURIKULARNIH DOKUMENTIH
SLOVENSKEGA OSNOVNEGA ŠOLSTVA**

diplomsko delo

Ljubljana 2007

Zahvaljujem se
moji družini za podporo in razumevanje,
mentorju Miru Hačku za vso pomoč in neverjetno odzivnost,
Andreji in Anžetu za nešteto uslug,
Tini v. za vse spodbude,
Simoní za lektoriranje
in vsem ostalim,
ki ste kakor koli pripomogli k nastajanju diplomskega dela.

Hvala!

DOMOVINSKA VZGOJA V KURIKULARNIH DOKUMENTIH SLOVENSKEGA OSNOVNEGA ŠOLSTVA

V zadnjem desetletju smo v osnovne šole uvedli predmet *državljska vzgoja in etika*, kar je med drugim posledica prilagajanja šolske politike na evropsko družbeno realnost (nižja raven participacije pri odločanju, vse večje število migracij, socialna izključenost, različne oblike diskriminacije idr.). V diplomskem delu pozornost namenjam predvsem domovinski vzgoji in ne toliko državljanski, ki je njena nadgradnja. Domovinska vzgoja pri mladih vzgaja spoštovanje, soodgovornost in ljubezen do domovine ter krepi narodno identiteto. Domovinska čustva krepi tudi navzočnost državnih simbolov na prireditvah (himna, grb, zastava), saj jih »dvigne« na državno raven. Domovinska vzgoja in domoljubje (patriotizem), ki pomeni ljubezen do domovine, bi morala imeti mesto v osnovnošolskem sistemu vzgoje in izobraževanja, saj ta učencem lahko ponudi številne priložnosti za razvijanje zavesti o državni pripadnosti in nacionalni identiteti, krepi vedenje o zgodovini lastne države in njeni kulturi. Neko mero patriotizma nujno potrebujemo za krepitev občutka pripadnosti članov sodobni demokratični skupnosti, saj je njeno delovanje odvisno od neprisiljene, spontane pomoči, ki iz tega občutka izvira. Nenazadnje domovinska vzgoja prepreči ustvarjanje svetovljanov, ki bi znali ceniti le različnost, strpnost in multikulturalizem, hkrati pa bodo brez zavesti o skupni preteklosti, sedanjosti in prihodnosti slovenskega naroda, domovine in države.

Ključne besede: **domovinska vzgoja, domoljubje, osnovna šola, kurikulum.**

HOMELAND EDUCATION IN SLOVENE PRIMARY SCHOOL CURRICULAR DOCUMENTS

In the last decade, we have brought the subject *Citizenship education and ethics* into our primary schools. That was the consequence of adapting school politics to the European social reality (lower level of participation in decision making processes, increasing migrations, social exclusiveness, different forms of discrimination, etc.). In this paper I will focus on homeland education instead on citizenship education, which is her superstructure. Homeland education educates (young) people to respect, to be responsible, to love their homeland; and it also strengthens their national identity. These feelings become stronger with the presence of national symbols (national anthem, coat-of-arms, and flag) in commemorations, bringing them to a national level. Homeland education and patriotism, which stands for love of a homeland, should have their place in the primary educational system. It can offer many possibilities to develop national consciousness and identity and to increase knowledge about history and culture of a country. In order to strengthen the feeling of belonging to the modern democratic community, we urgently need a certain level of patriotism, as its functioning depends on unforced, spontaneous help of community members, which originates in the feeling of belonging to the community. Last but not least, homeland education prevents the creation of citizens, who would be able to value only diversity, tolerance, and multiculturalism, but at the same time would have no conscious about the common past, present, and future of the Slovene nation, homeland, and country.

Key words: **homeland education, patriotism, primary school, curriculum.**

KAZALO

1. UVOD	8
2. METODOLOŠKI NAČRT	10
2.1 NAMEN, STRUKTURA IN CILJ	10
2.2 HIPOTEZA TER OPREDELITEV RAZISKOVALNIH METOD IN TEHNIK.....	11
3. DOMOVINSKA IN DRŽAVLJANSKA VZGOJA	13
3.1 PATRIOTIZEM	17
4. POMEN DOMOVINSKE VZGOJE V VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEM SISTEMU	20
5. SLOVENSKI OSNOVNOŠOLSKI VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI SISTEM	23
5.1 DEVETLETKA.....	24
5.2 UČNI NAČRT IN KURIKUL	26
6. ANALIZA OBSTOJEČIH OSNOVNOŠOLSKIH UČNIH NAČRTOV	29
6.1 OBVEZNI PREDMETI	29
6.1.1 Družba	30
6.1.2 Državljanska vzgoja in etika	31
6.1.3 Geografija	34
6.1.4 Glasbena vzgoja.....	36
6.1.5 Slovenščina.....	37
6.1.6 Spoznavanje okolja.....	40
6.1.7 Zgodovina.....	42
6.2 IZBIRNI PREDMETI	44
6.2.1 Državljanska kultura.....	45
6.2.2 Etnologija	47
6.2.3 Filozofija za otroke.....	48
6.2.4 Geografija	51
6.2.5 Glasba.....	52
6.2.6 Plesne dejavnosti	53
6.2.7 Slovenščina.....	54
6.2.8 Turistična vzgoja	56
6.2.9 Umetnostna zgodovina	57
6.2.10 Verstva in etika.....	59

6.3 SKLEP ANALIZE	62
7. MNENJE OSNOVNOŠOLCEV O PRISOTNOSTI ELEMENTOV DOMOVINSKE VZGOJE V OSNOVNIH ŠOLAH.....	64
8. ZAKLJUČNE UGOTOVITVE.....	66
9. VIRI IN LITERATURA.....	70
9.1 Literatura	70
9.2 Internetni viri.....	73
9.3 Pravni viri.....	74
9.4 Delovna gradiva	74
PRILOGE	75
Priloga A: Seznam izbirnih predmetov	75
Priloga B: V diplomskem delu uporabljeni rezultati ankete	77
Priloga C: Intervju s Katjo Arzenšek, ravnateljico OŠ Sp. Šiška, Ljubljana, in z Mileno Fekonja, tamkajšnjo učiteljico <i>državlanske vzgoje in etike</i>	82
Priloga Č: Intervju z Jernejo Bonča, učiteljico <i>državlanske vzgoje in etike</i> na OŠ Cvetka Golarja, Škofja Loka	84

KAZALO SHEM

<i>Shema 5.1.1: Zgradba vzgoje in izobraževanja v Sloveniji 2006/2007 .....</i>	25
<i>Shema 6.1.2.1: Obvezne in izbirne vsebine pri predmetu državljanska vzgoja in etika .....</i>	332
<i>Shema 6.2.1.1: Predlagane vsebine znotraj treh vsebinskih sklopov pri predmetu državljanska kultura.....</i>	466

1. UVOD

Diplomsko delo se nanaša na vključenost domovinske vzgoje v primarno raven izobraževanja v Sloveniji, in sicer v učne načrte devetletne osnovne šole. O domovinski vzgoji, elementih domovinskosti ali o domoljubju je pri nas malo napisanega v primerjavi z vedno več domače in tuje literature na temo državljanska vzgoja (slednja izhaja iz domovinske), izobraževanja za demokratično državljanstvo ali izobraževanja za človekove pravice kot posledica družbenih in političnih sprememb v Evropi, kot so vse nižja raven participacije pri odločanju, spreminjajoča se demografska starostna struktura prebivalstva, vse večje število migracij, terorizem, onesnaženost okolja, socialna izključenost, revščina, rasizem, ksenofobija ter druge oblike diskriminacije in nestrpnosti¹. V zadnjem desetletju smo bili priča nekaterim spremembam v sistemu edukacije (npr. kurikularna prenova in z njo uvedba predmeta *državljska vzgoja in etika*), kjer pa ne gre le za preseganje pomanjkljivosti našega sistema vzgoje in izobraževanja – šolska politika mora namreč vsebovati precejšnjo mero fleksibilnosti in se tako prilagajati trenutni družbeni realnosti – ampak gre tudi za vključevanje v evropsko dimenzijo izobraževanja.

Domovinska vzgoja naj bi bila deloma vključena v predmet *državljska vzgoja in etika*. To stanje oziroma dojetje domovinske vzgoje pa me spominja na dojetje lokalne ravni oblasti. Ta je posamezniku najbližja. Njena naloga je zastopati lokalne interese. Vendar je znano, da je volilna udeležba na lokalnih volitvah praviloma nižja od udeležbe na parlamentarnih ali predsedniških volitvah. Pa čeprav imaš s tem možnost vplivanja na prihodnost svoje občine. Pomembno se mi zdi izpostaviti pomanjkanje dejavne participacije pri odločanju v lokalni skupnosti. Prav tako ne smemo zanemariti poučevanja domovinske vzgoje, ki naj bi mlademu človeku privzgojila spoštovanje, soodgovornost in ljubezen do svoje domovine. Namreč, »paziti moramo, da ne bomo ustvarjali svetovljanov, ki bodo znali ceniti le različnost, strpnost, multikulturalizem, hkrati pa bodo brez zavesti o skupni preteklosti, skupni sedanjosti in skupni prihodnosti slovenskega naroda, domovine in države« (Zver v Devjak 2002: 11–12).

---

¹ Posamezne države članice Evropske unije, medvladne organizacije (Svet Evrope, UNESCO, OVSE), nevladne organizacije (UNICEF, Amnesty International itn.) in druge mednarodne organizacije namenjajo vse večjo pozornost vzgoji in izobraževanju za spodbujanje dejavnega vključevanja posameznikov v politično, družbeno in kulturno življenje. Uspešen je bil projekt Sveta Evrope *Izobraževanje za demokratično državljanstvo*, in sicer so v prvem delu (1997–2000) preučili koncepte in prakso izobraževanja za demokratično državljanstvo, v drugem (2001–2004) pa je bila prednostna naloga razvoj izobraževalnih politik (Internet 1).

Krepitev vedenja o zgodovini in kulturi lastne države, o pomembnih dejanjih in dosežkih, razvijanje zavesti o državni pripadnosti in nacionalni identiteti, vse to je treba poučevati. Javni sistem vzgoje in izobraževanja je nedvomno tisti, ki učencem s tem v zvezi lahko ponudi številne priložnosti, hkrati pa to zahteva predanost državljanov, učiteljev in tistih, ki jih usposablja. Prav tako vzgoja »deluje« le, ko so njeni temelji postavljeni na pristnih odnosih med učiteljem in učenci, upoštevajoč vsakega posameznika in hkrati vse člane skupaj, ter če prizadevanja za krepitev narodne zavesti podpirata družba in oblast.

V diplomskem delu bom poskušala poiskati in osvetliti elemente domovinske vzgoje in domoljubja v učnih načrtih družboslovno-humanističnih predmetov, ki jih v primerjavi z naravoslovno-tehničnimi v veliko večji meri dojemamo kot vzgojne predmete (Justin 1997). V prvem delu diplomskega dela bom pripravila teoretično izhodišče za analizo vsebin učnih načrtov osnovnošolskih predmetov, ki sledi v drugem, empiričnem delu. Slednji je namenjen preverjanju hipoteze. V zaključek diplomskega dela bom vključila še mnenja osnovnošolcev o usvojenem znanju s področja domovinske vzgoje in njihova mnenja o (večjem) vključevanju teh vsebin v predmetnik ter intervjuja, opravljena na dveh osnovnih šolah.

2. METODOLOŠKI NAČRT

2.1 NAMEN, STRUKTURA IN CILJ

Namen mojega diplomskega dela je čim bolj definirati domovinsko vzgojo, opisati njeno vlogo in povezavo z državljsko vzgojo in patriotizmom. Poskusila bom poiskati sledi domovinskosti in domoljubja v kurikularnih dokumentih (predmetnik, učni načrti), pri čemer se bom omejila na osnovnošolsko izobraževanje, in sicer na devetletko, saj se bo osemletno izobraževanje v celoti izteklo v šolskem letu 2007/2008. Menim, da ima domovinska vzgoja pomembno vlogo v vzgojno-izobraževalnem sistemu, sicer pa se vse od razsvetljenstva naprej poudarja, da mora šola vzgajati ljudi za dobre državljane. Prav tako med cilje osnovnošolskega izobraževanja, navedene v Zakonu o osnovni šoli (2. čl.), spada »vzgajanje za obče kulturne in civilizacijske vrednote, ki izvirajo iz evropske tradicije, razvijanje zavesti o državni pripadnosti in narodni identiteti ter vedenja o zgodovini Slovenije in njeni kulturi.« Prav tako je zanimiva ugotovitev, kakšno je poznavanje simbolov naše domovine pri osnovnošolcih in njihovo stališče do domoljublja. Zato nameravam v diplomsko delo vključiti rezultate ankete *Domovinska in patriotska vzgoja v Republiki Sloveniji*, ki sta jo izvedli Fakulteta za družbene vede v Ljubljani in Fakulteta za management Koper.

Struktura diplomskega dela je naslednja:

- V prvem, teoretičnem, delu bom opredelila patriotizem in domovinsko vzgojo v razmerju do državljske vzgoje, ki je njena nadgradnja. Nato bom opisala pomen domovinske vzgoje v vzgojno-izobraževalnih institucijah ter slovenski osnovnošolski izobraževalni sistem, devetletko in vlogo učnih načrtov.
- V drugem, empiričnem, delu bom preverjala postavljeno hipotezo s pomočjo primerjalne analize vsebine učnih načrtov obveznih in izbirnih družboslovno-humanističnih predmetov. Sledila bo strnjena predstavitev rezultatov, nato predstavitev stališč osnovnošolcev do domoljublja, poznavanja državnih simbolov in tudi do vključevanja elementov domovinske vzgoje v predmetnik. V zaključne ugotovitve diplomskega dela bom vpletla še pogled učiteljic iz dveh osnovnih šol na krepitev domoljubnih čustev v šolah.

Cilj analize je na podlagi vnaprej opredeljenih indikatorjev analizirati vsebino učnih načrtov za program devetletke in ugotoviti, če in kateri elementi domovinske vzgoje in domoljubja so pri posameznih predmetih prisotni. Zdi se mi namreč pomembno, da šola kot izobraževalna in vzgojna institucija šolarjem do neke mere privzgoji domoljubna čustva, ki bi vodila v spoštovanje in soodgovornost za svojo domovino. Če bodo zaključne ugotovitve analize imele večjo težo, bom s pomočjo rezultatov že opravljene ankete na to temo preverila, če osnovnošolci menijo, da se v šoli učijo biti domoljuben državljan in razvijajo pripadnost Sloveniji. O vlogi in pomembnosti osnovne šole h krepitvi narodne zavesti učencem bom povprašala tudi učiteljice na dveh osnovnih šolah.

2.2 HIPOTEZA TER OPREDELITEV RAZISKOVALNIH METOD IN TEHNIK

Preverjala bom naslednjo hipotezo:

V obstoječi izobraževalni načrt za slovenske osnovne šole, konkretnije v devetletko, niso vključeni elementi domovinske vzgoje in domoljubja.

Predvidevam namreč, da elementi domovinske vzgoje in domoljubja niso neposredno vključeni v učne načrte osnovnih šol, razen morda v obvezni predmet sedmega in osmega razreda *državljska vzgoja in etika* ter v izbirni predmet devetega razreda *državljska kultura*.

Diplomsko delo bo predvsem deskriptivne oziroma opisne narave. Analizirala bom **sekundarne vire** in pri tem uporabila domačo in tujo razpoložljivo literaturo, pravne ter internetne vire. Pregledala bom tudi s strani mentorja posredovano še neobjavljeno gradivo. V empiričnem delu bom s **primerjalno analizo vsebine** preučila učne načrte obveznih in izbirnih družboslovno-humanističnih predmetov. Vključila bom vmesne ugotovitve raziskave *Državljska in domovinska vzgoja v slovenskem šolstvu*, posredovane s strani mentorja, ki je hkrati tudi nosilec raziskave. Interpretirala bom rezultate za namene te raziskave, opravljene ankete *Domovinska in patriotska vzgoja v Republiki Sloveniji* v tistem delu, ki se nanaša na poznavanje državnih simbolov, na opredelitev domoljubja ali domoljubnih dejanj pri osnovnošolcih ter na mnenje o vključevanju elementov domovinske vzgoje v predmetnik. V

sklopu kakovostnih metod zbiranja podatkov bom opravila še dva **intervjuja**, enega z ravnateljico OŠ Spodnja Šiška, Ljubljana, ter tamkajšnjo učiteljico *državlanske vzgoje in etike*, drugega pa z učiteljico *državlanske vzgoje in etike* na OŠ Cvetka Golarja, Škofja Loka.

3. DOMOVINSKA IN DRŽAVLJANSKA VZGOJA

Ljudi evropskih civilizacij današnjega časa opredeljujeta dve eksistencialni danosti – narodna in državljanska oziroma narod in politični demos. Narod je naravni in zgodovinsko starejši, politični demos pa mlajši ter zavestno skonstruiran z uveljavitvijo človekovih političnih pravic in ustave. Pri vseh narodih gre za občutenje hkratne pripadnosti svojemu narodu, svoji državi in njenemu državljanstvu. Obstaja pa pomembna razlika v občutenju in vrednotenju narodne pripadnosti pri velikih in malih narodih. Za velike narode je pripadnost svoji narodnosti popolnoma neproblematična, nesporna in nezavedna, pri malih pa je zaradi občutka ogroženosti skozi zgodovino, ali ker so svojo državo dobili zelo pozno, to občutenje pripadnosti mnogo bolj zavestno (Prunk 2006: 12–13).

Narodi so v Evropi nastajali v času od 16. do 19. stoletja, bistveni pospešek pa so temu nastajanju dale tiskane knjige, ki so širile književnost in knjižni jezik. Slovenski narod se je začel oblikovati, ko je Primož Trubar v delih *Katekizem* in *Abecednik* svoje bralce nagovoril s »Slouenci«. Pripadniki naroda se zavedajo, da pripadajo isti jezikovni, kulturni in gospodarski skupnosti, ter da se s svojim jezikom, kulturo in zgodovino ločijo od drugih narodov. Zavedajo se torej svoje narodne istovetnosti (identitete). Pripadniki naroda imajo skupno voljo, da se ohranjajo kot posebna, nezamenljiva skupnost svoje kulture. K slovenskemu narodu danes sodijo vsi posamezniki, ki imajo slovenski jezik za svoj materni jezik, razvijajo slovensko kulturo, imajo skupno zgodovino in hočejo še naprej biti Slovenke in Slovenci. Velika skupnost, kakršna je narod, se ohranja tako, da poišče dogodke ali dosežke, ki so nekaj posebnega in po katerih se loči od drugih velikih skupnosti. Tako npr. Slovenija želi biti po imenu »Lipica« poznana po vsem svetu in od Svetovne trgovinske organizacije in Evropske unije zahteva, da priznata slovenski izvor pasme konj, saj izvirajo iz kobilarne v Lipici (Črnič Istenič, et. al. 1999: 11–13).

Domovinska in tudi državljanska čustva lahko gojimo skozi glasbo in državne simbole. Simboli obudijo čustva in ko vidimo grb ali zastavo, vidimo državo, ko slišimo himno, slišimo državo. Državni simboli predstavljajo državo v vsakem trenutku in utrjujejo našo ljubezen do nje. Njihova navzočnost »dvigne« proslave (začetek šolskega leta, podelitev spričeval) na državno raven, saj krepi nacionalno pripadnost v povezavi s kulturo, športom in zgodovino ter obudi narodno pripadnost. Njihova navzočnost državljanke prav tako poenoti na podlagi dogodkov, vzdržuje pozitiven odnos do države in vpletenim daje znak, do kod država seže, saj

se s svojimi elementi na ta način fizično uteleša (Jagodič 2006: 184–185).

Domovinsko vzgojo so v državah evropske civilizacije začeli uvajati v šolski prostor v letih po drugi svetovni vojni, zlasti pa po koncu hladne vojne, in sicer so sledili idejam pomembnih mislecev, tudi enega od avtorjev Splošne deklaracije o človekovih pravicah iz leta 1948, francoskega filozofa Maritaina, ki piše o potrebi po uvedbi »nove vede« (Valič Zupan 2006: 110–111).

Nova veda bi združila tako različne veje znanja, kot sta v osnovnem okviru narodova zgodovina in zgodovina civilizacije, potem pa še humanistiko, družboslovje, socialno filozofijo in pravno filozofijo, ki bi se vse osredotočile na razvoj in pomen velikih idej, ki so zajete v demokratični listini /.../

/.../ Takšna listina bi zadevala pravice in svoboščine človeške osebe; politične pravice in svoboščine; družbene pravice in svoboščine, ustrezne dolžnosti /.../ vlado ljudstva /.../ naloge oblasti v politični in družbeni demokraciji; moralno obvezo, ki zavezuje vest /.../ enakost med ljudmi /.../ državljansko solidarnost in ideal bratstva; /.../ državljansko zvestobo in domoljubje, spoštovanje njene zgodovine in dediščine, poznavanje različnih izročil /.../

To listino bi poučevali /.../ v luči velikih pesnikov, mislecev in junakov človeštva in v povezavi z zgodovinskim izkustvom naroda, razumljenega kot splet dejanj in resnic, ki so vedno polne pomena in upravičeno cenjene (Maritain v Valič Zupan 2006: 110–111).

Po naravnem poteku je domovinska vzgoja pred državljansko, ki jo nujno tudi vsebuje. Slovenski filozof Veber pravi (v Zver 2006a: 18), da je »domovinskost pred državljanskostjo, kakor so goni pred razumom. Biti del domovine je primarni odnos. Biti del domovine pomeni zavedati se, da »koreninimo« v dani kulturi, s katero se istovetimo.« »Prva je torej domovina, sta narod in narodna zavest in kot posledica tega se rodi nacionalna država kot najnaravnejša politična tvorba. Na podlagi ljubezni do domovine bomo lahko zgradili tudi pripadnost državi. Eno je namreč imeti rad, kar je predmet domovine, drugo pa je tehnika, to so pravice in dolžnosti, ki so predmet države« (Meglič 2006: 66–68).

Temeljna predpogoja domovinske vzgoje sta humanizem in strpnost, njen največji cilj je soodgovornost za domovino, največja nevarnost pa samozaničevanje. Pogoji za normalno

državljsko zavest so kritična drža, odkrito govorjenje o napakah in slabostih ob izostrenem občutku za odgovornost do lastne države (Granda 2006: 33–34).

Vodopivec (2006: 40) o domovinski vzgoji pravi, da »mladim ne bi smela privzgojiti nekritične in brezpogojne ljubezni do domovine, temveč v njih predvsem spodbujati in sooblikovati občutek odgovornosti za njen demokratični, kulturno in pluralno odprt ter ekološko uravnotežen razvoj.«

»Državljska vzgoja naj bi mlade širše seznanjala z državljskimi pravicami, načeli in ustanovami odprte demokratične družbe, s temeljnimi pojmi ustavnega reda, parlamentarnega in političnega življenja, delovanja raznih vej oblasti in z razmerami v Evropi in svetu. Izhajati mora iz občutka odgovornosti do lastnega življenja in življenja potomcev ter biti vzgojni cilj vsega obveznega šolstva, ki ga financira država« (Vodopivec 2006: 40).

Laični predmet civilne ali državljske vzgoje, temelječ na humanistični etiki ali filozofski osnovi, ki predpostavlja, da je človeška narava enaka pri vseh ljudeh, in da imajo vsi ljudje človeško dostojanstvo, pravico do življenja in varnosti, se je v evropskih deželah uveljavil po drugi svetovni vojni. To se je zgodilo po velikem prodoru sekularizacije, začevši s popolno ločitvijo države in cerkve v Franciji leta 1905. Do takrat so z namenom, da bi šola vzgajala ljudi za dobre državljske, državne oblasti ali zasebne ustanove, ki so omogočale razvoj šolstva, skrbele, da so bili v šolah tudi predmeti, ki so vzgajali mlade v občini in državljski moralni. V evropskih deželah z močno krščansko tradicijo je bil v 19. stoletju temu namenjen verouk (Prunk 2006: 13).

Državljska in domovinska vzgoja sta kakor tudi zgodovina neizogibno povezani z vrednotami in ideologijo. »Gre za vrednote, kot so svoboda, enakost, demokracija, nediskriminacija, strpnost, pravičnost, solidarnost, miroljubnost, varnost, blaginja, prijateljstvo, ter ideologijo kot načrt za izboljšanje družbe in preprosto prepričanje, da so stvari lahko boljše, kot so« (Zver v Valič Zupan 2006: 112).

Miheljeva (2003: 19–21) sicer pravi, da so v učnih načrtih *zgodovine*, *geografije* in *slovenščine* redko prisotne vsebine, ki so povezane s primeri diskriminatornega vedenja Slovencev, saj glede določenih vprašanj v naši družbi še ni konsenza oziroma obstaja le na ravni zakonodaje. Vsebine navedenih predmetov ohranjajo predstavo o Slovencih kot

pretežno etnonacionalni skupnosti, ne pa skupnosti državljanov. Hkrati ohranjajo mit o nedolžnosti, prijaznosti in poštenosti Slovencev, ki so bili skozi zgodovino zgoj žrtve okoliščin, nad katerimi sami niso imeli nadzora. Učni načrti izpuščajo tiste dogodke iz slovenske zgodovine in sodobnosti, ki bi lahko služili kot primer rasizma, nacionalizma, seksizma samih Slovencev. S tega stališča državljanska vzgoja odpira veliko perečih vprašanj, vključno z različnimi oblikami diskriminacije.

»Od državljanske vzgoje lahko pričakujemo predvsem prispevek h krepitvi možnosti za generiranje participativnega ali aktivnega državljanstva« pravi Štrajn (2006: 85–88), ki na državljansko vzgojo gleda z dveh ključnih vidikov: kot na **vzgojo državljanek in državljanov** in kot na **pouk o ustanovah države**. Oba vidika se bistveno razlikujeta, in sicer se prvi nanaša na reprodukcijsko funkcijo javne šole, torej na vzgojno-izobraževalni učinek. Šola je zadolžena za »proizvodnjo državljanov« in zato je v tem primeru državljanska vzgoja dojeta kot bistvena sestavina javne vzgoje. Drugi vidik gledanja na državljansko vzgojo v nekoliko ožjem pomenu besede pa izvira iz vzgojno-izobraževalnega konteksta in se bolj ukvarja s problematiko samega kurikula državljanske vzgoje. Tako se v prvem vidiku izražena stališča tukaj pokažejo na ravni pedagoške prakse, seveda pa je treba poudariti, da šolske zakonodaje bolj ali manj povzemajo smernice dokumentov Sveta Evrope in drugih mednarodnih vladnih in nevladnih organizacij.

Justin (2006: 91) opisuje delitev državljanske vzgoje na **minimalistične** in **maksimalistične**. Minimalistične naj bi bile omejene na posredovanje osnovnih informacij o ustavi, zakonih, političnem sistemu, privzgojile pa naj bi osnovne državljanske vrline, kot so spoštovanje zakonov, privrženost naciji in državi, udeležba na volitvah itd. Maksimalistične državljanske vzgoje, ki poleg zgoraj naštetega merijo še na razvijanje kritičnega in neodvisnega mišljenja, vodijo v razmislek o skupnem vrednostnem temelju družbe, pravični družbi in optimalni demokraciji ter razvijajo javne vrline kot je zavzetost za reševanje problemov lastne družbe in sveta. Minimalistična različica državljanske vzgoje v Evropi je po mnenju Justina vse manj sprejemljiva, saj prevladuje mnenje, da so evropske družbe v krizi. »Sodobne demokratične družbe se spoprijemajo s številnimi izzivi, med katere sodi tudi vse nižja raven participacije v procesih demokratičnega odločanja, nizka udeležba na volitvah ter pomanjkanje zaupanja v institucije, kar je še posebej značilno za mlade. Med izzive današnje družbe spada tudi spreminjajoča se starostna struktura prebivalstva, vse večje število migracij in s tem povezana večkulturnost in večjezičnost, pa tudi rasizem, ksenofobija in nestrpnost« (Sardoč 2006: 102).

3.1 PATRIOTIZEM

Ljudje smo navezani na določene kraje, ljudi in načela, kar izvira iz naših osebnih doživljanj in izkušenj, najpogosteje iz otroštva. Prav taka navezanost je značilna tudi za patriotizem. Wingo (2007) primerja patriotska čustva s čustvi, ki jih posameznik goji do svoje mame, saj ima v njegovih očeh večjo čustveno vrednost kot ostale matere. Kako posameznik vrednoti svojo mamo v nekem trenutku, je odvisno od njune »osebne zgodovine«, enako je tudi z vrednotenjem drugih krajev in kontekstov. Patriotizem je torej zgodovinski koncept in zato je (kot pri poučevanju *zgodovine*) pomembno navajanje otrok na stališče, da moramo pretekla dogajanja vrednotiti z očmi tistega časa, v katerem so se ti dogajali (Qiang, Fairbrother 2006: 8–9).

Patriotizem pomeni ljubezen do svoje domovine. V Evropi osemnajstega stoletja je ta pojem pomenil čustveno navezanost na svoj kraj, na dinastično državo ali vladarja. Ljubezen do svoje dežele je bila povezana z univerzalnimi človeškimi ideali, mogoče je bilo biti hkrati patriot in državljani sveta. Toda od devetnajstega stoletja naprej se je pomen besede patriotizem premaknil v korist vdanosti narodu (naciji) in nacionalni državi, postal je sinonim za nacionalizem in nacionalno zavest. Pozneje so ga pomensko preoblikovali kot nasprotje nacionalizmu, ki so ga medtem čedalje bolj povezovali z ekspanzionizmom. Po besedah Huizinga (v Alter) je patriotizem sedaj meril na "voljo podpirati in braniti, kar je naše in kar ljubimo". Za razliko od nacionalizma patriotizem dejansko nikoli ni deloval kot agresivna politična sila (Alter 1991: 223).

V najbolj osnovni obliki patriotizem pomeni navezanost na določen prostor, objekt navezanosti pa se lahko spremeni oziroma ga nadomesti bolj abstrakten, kot se je po državljanski vojni to zgodilo v primeru ZDA (Wingo 2007, Callan 2002). Prvotno je bil ameriški patriotizem definiran na osnovi Anglosaksonske rase, protestantizma in zvestobe narodu, sčasoma pa se je zgodovina, na katero se opira, zelo spremenila. Na ozemlje ZDA je namreč prišlo ogromno različnih ljudi, veliko po svoji želji in v upanju na boljše življenje. Narod, ki ga je sedaj sestavljalo tudi veliko osvobojenih sužnjev in vedno več migrantov, je potreboval drugačno vrsto patriotizma, s katerim se lahko poistoveti kar največ ljudi. V nekaterih državah kot sta Savdska Arabija in Izrael, je podlaga za patriotizem religija, vendar v Ameriki upoštevajoč svobodo veroizpovedi temu ni tako. V Ameriki patriotizem ne temelji na zemlji, krvi ali veri,

ampak na *zgodovini*, saj je ta država drugačnega nastanka kot npr. evropske. Njihov patriotizem naj bi bil zmes patriotizma, ki sega čez meje lastne države in zagovarja univerzalne vrednote, ki jih zagovarja veliko mislecev od obdobja razsvetljenstva naprej. Na patriotizem namreč lahko gledamo kot na temeljni kamen univerzalne predanosti človečnosti in ne na njegovo nasprotje (Varouxakis 2006).

V Evropi patriotizem temelji na ozemlju, saj je za evropske narode značilna zelo močna čustvena navezanost na nek specifičen kraj, na domovino. Ta čustva sta opevanje in orisovanje pokrajin v literaturi skozi zgodovino močno zakoreninila. Pripadniki naroda se identificirajo s točno določenim ozemljem in posledično prihaja do etničnih sporov, ki se ponekod zdijo nerešljivi (Gellner in Smith v Petrescu 2001: 479–480).

Patriotizem označuje aktivno identifikacijo posameznika s svojim narodom kot z medgeneracijsko politično skupnostjo, ki poudarja svoje dosežke (Callan 2002).

Ben-Porathova (2007) ga definira kot povezanost posameznika z njegovim narodom, kot geopolitičnim fenomenom, od katerega prejema materialne in druge dobrine, ter kot predanost temu narodu kot skupnemu projektu s sodržavljanji. To čustvo je stkano iz preteklih izkušenj, sedanjih dojemanj in prihodnjih pričakovanj, nanaša pa se na razumevanje posameznikove identitete in tudi na njegova prepričanja o medsebojnih odnosih. Patriotizem je državljanska vrlina, pri katerih je pomembna njihova manifestacija in vpliv na demokratičnost države. Če je patriotizem pravilno konceptualiziran, postane del paketa državljskih vrlin, ki podpirajo demokratično javno sfero, in si zato ta vrlina zasluži več pozornosti v javnosti in šolstvu. Poučevanje nacionalnih čustev in patriotizma po njenem prepričanju sodi v kurikulum, saj je ustvarjanje državljanov dolžnost izobraževalnega sistema v demokratični državi, če ima namen ohraniti predanost državljanov demokraciji in podporo državi tudi v času konfliktov. Patriotska vzgoja naj bi bila tako vtkana v širšo demokratično vizijo izobraževalne politike.

Na vprašanje, zakaj demokracija potrebuje patriotizem, so poskusili odgovoriti tudi v raziskovalnem projektu *Državljska in domovinska vzgoja v slovenskem šolstvu*², in sicer so v vmesnem poročilu z nanašanjem na zagovornika teze o pomembnosti domoljubja Charlesa

---

² *Državljska in domovinska vzgoja v slovenskem šolstvu* je ciljni raziskovalni projekt, katerega nosilec je dr. Miro Haček. Projekt nastaja pod okriljem Centra za politološka raziskovanja znotraj Inštituta za družbene vede. Navedene podatke črпам iz *Drugega vmesnega poročila* z dne 20. marec 2007, ki mi ga je posredoval mentor.

Taylorja, prišli do zaključka, da brez patriotizma ni demokracije.

Delovanje sodobnih demokratičnih družb je zelo odvisno od spontane, neprisiljene podpore njenih članov. Pogoj delovanja takih družb je identifikacija njenih članov s skupnostjo, ki ji ti člani pripadajo in občutek privrženosti tej skupnosti. Sodobne družbe so namreč liberalne in gojijo spoštovanje pravic posameznika in negativno svobodo. Člani teh družb se morajo zavedati, da je demokratična družba skupno podjetje in da je njegov pomen tolikšen, da mora v njem sodelovati vsakdo. /.../ Šibka točka sodobnih demokracij je odtujitev, ki izvira iz globokih neenakosti, občutek brezbržnosti, ravnodušnosti, ki se lahko pojavi ob neupoštevanih družbenih skupinah. Če se sodobne družbe hočejo izogniti tem pojavom, morajo ukrepati v smislu (pre)razporeditve dobrin. Izvedba teh programov zahteva občutek vzajemne privrženosti med člani družbe, za kar pa nujno potrebujemo patriotizem /.../ (Državlјanska in domovinska vzgoja v slovenskem šolstvu 2007: 4).

Gutmannova (2001: 293–295) na drugi strani opozarja na nevarnost domoljubja, ki jo predstavlja nekritična zvestoba milijonov ljudi posameznih narodov ali držav. Narodi in države imajo v lasti institucionalizirana sredstva za ubijanje, mučenje, pohabitev, stradanje, sramotenje, poniževanje in druge načine, da se ljudem odreče najosnovnejše pogoje za spodobno življenje. Ne samo, da narodi in države pogosto grozijo z uporabo teh sredstev, temveč jih tudi dejansko uporabljajo grozljivo in pogosto. Ljubezen do svoje dežele, ki se pogosto razume kot »moja dežela naj ima prav ali ne«, je potemtakem izredno nevarna. Demokratična vzgoja nasprotuje tovrstnemu domoljubju, kadar učence spodbuja, da nasprotujejo krivicam, kot so suženjstvo, etnično čiščenje, antisemitizem, rasno ločevanje in spolna diskriminacija ter tudi nacionalističnim oblikam patriotizma, ki pravičnost podrejajo nacionalistični ideji ustvarjanja držav, za katere se misli, da so etično, versko in rasno čiste. Namen demokratične vzgoje mora biti to, da učencem pomaga razumeti ta notranjekompleksna čustva povezanosti z ljudmi in kraji.

4. POMEN DOMOVINSKE VZGOJE V VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEM SISTEMU

Prenos znanja je eden od vitalnih procesov ohranjanja in razvoja človeške družbe ter hkrati eden najbolj dinamičnih elementov sodobnih družb. Šola je pomembna družbena institucija, kjer poteka prenos znanja, družbenih norm in vrednot, je prostor, v katerem se reproducirata dominantna družbena kultura in struktura, ter je za učenca pomemben socializacijski dejavnik. Svoje temeljne naloge izpolnjuje na tri načine (Svet za kulturno sodelovanje Sveta Evrope 2000b: 60–61):

- **prenaša znanje in kompetence prihodnji generaciji**, saj člani družbe za sodelovanje v družbenem, političnem, ekonomskem in kulturnem življenju potrebujejo osnovne kompetence, kot so branje, pisanje, znanje matematike, kulturne spretnosti, sposobnost dela v skupini idr.;
- **šola prispeva k neenaki distribuciji družbenega statusa v družbi** oziroma ima svojo vlogo pri selekciji in razporejanju, saj učni uspehi učencev določajo njihovo kariero v prihodnosti ter jih glede na njihove intelektualne sposobnosti postavljajo na različne ravni v nadaljnjem izobraževanju in v službah. Glede na rezultate v šolskem sistemu družba reproducira lastno socialno strukturo in ta družbena neenakost se v liberalnih družbah opravičuje kot razlika v sposobnostih posameznikov;
- **šola ima pomembno vlogo v procesu socialne in politične integracije**, in sicer prav zaradi svoje obvezne narave. K procesu socialne in politične integracije prispeva s pomočjo kurikulov, splošnih usmeritev in šolskih pravil na formalni ravni ter vzorcev sporazumevanja in interakcije med učenci in učitelji na neformalni ravni.

Za vsa področja edukacije torej ne velja, da gre le za »preprost« prenos znanja, kar je še posebej poudarjeno pri pouku družboslovno-humanističnih predmetov (mednje spada tudi poučevanje domoljubnih vsebin), ki veljajo za »vzgojne« predmete. Tu včasih ne gre toliko za prenos novih znanj kot za odkrivanje, preiskovanje in zlasti preurejanje že delujočih učenčevih predstav, ki jih prevzamejo iz svojega šolskega in zunajšolskega okolja, in ki jim predstavljajo prve interpretacije sveta (Justin 1997: 8–9). Vzgojni koncept šole ima sicer več ravni (Medveš v Devjak 2002: 83):

- vzgoja kot politična oziroma državljanska vzgoja;
- vzgoja z neposrednim vplivanjem na otrokovo občutje, voljo, hotenje in ravnanje;

- vzgoja z neposrednim vplivanjem, tj. z ustvarjanjem discipline in reda, ki ju zahteva splošno poučevanje (vzgojni učinek preverjanja znanja in posledic šolske uspešnosti);
- vzgoja v smislu posrednega vpliva na učence, ki ga imajo učiteljevi nazori, sistem vrednotenja, razmišljanja in ravnanja (plod identifikacije učencev z učitelji in šolo);
- vzgoja, ki nastaja kot posredni učinek na podlagi vzorcev vrednotenja, mišljenja in ravnanj, ki izhajajo iz intelektualne in duhovne strukture zanj ter načinov njihovega posredovanja.

Snovalci raziskovalnega projekta *Državljska in domovinska vzgoja v slovenskem šolstvu* zagovarjajo idejo, da bi morala biti sestavni del vsake državljanske vzgoje, ki hoče biti uspešna, vzgoja za kritično domoljubje. Pravijo, da je »eden od vrhovnih ciljev sodobne edukacije oblikovanje kritičnega misleca, ki je pogoj za duhovno rast osebnosti in za uspešnost demokracije.«

Proučevanje lastne domovinskosti je del spoznavanja bistva samega sebe in gojenje domoljubja je del oblikovanja pozitivne samopodobe (mladega) človeka. To izhaja iz spoznanja, da lahko kritična razprava, ki je resnično relevantna, poteka samo znotraj določenih referenčnih okvirov. Spoznavanje samega sebe in oblikovanje pozitivne samopodobe sta pomembna smotra vsake dobre edukacije; sta v tesni zvezi z oblikovanjem demokratične osebnosti, ki bo sposobna kakovostnega življenja in sobivanja v skupnostih v lastnem kraju, lastni državi in nenazadnje tudi v globalnem svetu (Državljska in domovinska vzgoja v slovenskem šolstvu 2007: 4).

»Demokracija, osebna rast in pozitivna samopodoba so med seboj tesno povezane vrednote, ki zavzemajo najvišja mesta na moralni lestvici, domoljubje pa je podlaga njihove uresničitve. Zatorej je domoljubje velikega javnega oziroma družbenega pomena in ga je treba gojiti tudi v šoli, še posebno pri predmetu *državljska vzgoja*.« Avtor meni, da se svetovljanstvo in domoljubje ne izključujeta, ter da je domovinska zaznamovanost neizogiben in pomemben atribut vsake osebe. Tako mesto in taka funkcija domoljubja in domovinske vzgoje po njegovem mnenju v učnem načrtu za predmet *državljska vzgoja in etika* nista ustrezno artikulirana (Internet 8).

Nasprotno Zver (2006a: 19) pravi, da sta državljanska in domovinska vzgoja zagotovljeni v sprejetih predmetnikih in učnih načrtih slovenskega osnovnega šolstva, in sicer na več

načinov:

- 1. s posredovanjem t. i. medpredmetnih vsebin pri predmetih, kot so npr. slovenščina, zgodovina, geografija, spoznavanje okolja, družba;*
- 2. z obveznim predmetom državljska vzgoja in etika v 7. in 8. razredu osnovne šole, z izbirnim predmetom državljska kultura v 9. razredu osnovne šole;*
- 3. v okviru dnevnih dejavnosti, ki jih izvajajo šole.*

Šole učencem in dijakom lahko ponudijo številne priložnosti za razvijanje zavesti o državni pripadnosti, njeni kulturni in jezikovni dediščini ter raznolikosti in obenem spodbujajo strpnost (Internet 1). V šoli posredujejo znanje, usposabljaajo veščine, vzgajajo vrednote in ena temeljnih vrednost je imeti rad svojo domovino, svoj narod. »Domovinska vzgoja je vzgoja ZA in ne PROTI, namreč kako naj vzgajamo, če ne za ljubezen, za pripadnost, za vrednote, za smisel« (Zver 2006a: 19).

V mladih bi morala domovinska vzgoja spodbujati in sooblikovati občutek odgovornosti za njen demokratični, kulturno in pluralno odprt ter ekološko uravnotežen razvoj in ne privzgojiti nekritične in brezpogojne ljubezni do domovine (Vodopivec 2006: 40). Njeni cilji se prepletajo in dopolnjujejo s cilji državljske vzgoje in zgodovine, saj naj bi oboji vzgojili aktivnega, odgovornega, spoštljivega in strpnega državljsana, sposobnega neodvisnega razmišljanja in sodelovanja z drugimi, človeka, ki ga zanimajo preteklost, sedanjost in prihodnost lastnega naroda ter širšega evropskega in svetovnega prostora (Valič Zupan 2006: 114).

5. SLOVENSKI OSNOVNOŠOLSKI VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNI SISTEM

Javna šola je vzgojno-izobraževalna ustanova, dostopna vsem ljudem ob enakih pogojih in omogoča učencem organizirano in sistematično pridobivanje znanja. Je od države vodena in nadzorovana institucija, ki pripada narodu oziroma demokratični državi (Devjak 2002: 54). V teoretičnih izhodiščih *Bele knjige o vzgoji in izobraževanju v RS* je skupina avtorjev zapisala (v Devjak 2002: 86), da je šolanje tudi »proces vzgoje in interkulturalizacije, vključevanja v kulturo, v kateri živimo, proces spoznavanja lastne specifične kulture in spoznavanja nacionalne tradicije na vseh stopnjah šolskega sistema. Prav tako je nujno seznanjanje učencev z drugimi kulturami in civilizacijami ter vzgajanje medsebojne strpnosti in spoštovanja drugačnosti.«

Ustava Republike Slovenije v 57. členu določa, da je osnovnošolsko izobraževanje obvezno, ureja ga Zakon o osnovni šoli. Ministrstvo za šolstvo in šport (Internet 2) kot splošni cilj osnovnih šol navaja »učencem dati temeljno znanje in jih pripraviti na nadaljnje šolanje ter usposabljanje za poklicno in osebno življenje.« Pri oblikovanju šolske politike je treba poznati specifične značilnosti sodobne družbe, ki vplivajo na oblikovanje šolske politike. Sodobne družbene procese, ki se tesno prepletajo z vzgojo in izobraževanjem, lahko strnemo v sklope: generacijska vprašanja, problem starajoče se družbe; vprašanja, povezana s spolom in družino; vprašanja, povezana z drugačnim pojmovanjem znanja in vlogo tehnologije; spremembe v načinu življenja. Šolska politika mora tako vsebovati precejšnjo mero fleksibilnosti in se prilagajati trenutni družbeni realnosti (Zver 2006b: 11–12).

V Sloveniji smo državljansko vzgojo pripeljali v šole v zadnjem desetletju, tako kot skoraj vse tranzicijske države in Velika Britanija. V drugi polovici dvajsetega stoletja je namreč pri nekaterih načrtovalcih šolskih programov prevladala zamisel, naj bo ves kurikulum javne šole prepleten z državljanskimi temami, namesto da se te teme izolirano pojavljajo le pri enem predmetu. Slovenska kurikularna prenova je z uvedbo novega predmeta sledila zahtevam glede izvajanja državljanske vzgoje, pa tudi moderna pedagoška doktrina terja od šol in učiteljev, da predmete med seboj povezujejo in vključujejo medpredmetna področja (Sardoč 2003: 13).

Eden od razlogov za dopolnitev predmetnika je tudi dejstvo, da ni v naši naravi, da imamo

človeška bitja za enaka, ali da menimo, da je svoboda najpomembnejša dobrina človeštva, in da je odprtost do drugih pomemben pogoj za njen obstoj. To je treba poučevati, kar pa zahteva predanost državljanov, izobražencev in tistih, ki usposablajo. Njihova dejanja ne glede na njihovo prepričanje ne bodo zalegla veliko, če jih ne bosta podpirali družba in oblast (Svet za kulturno sodelovanje Sveta Evrope 2000a: 30).

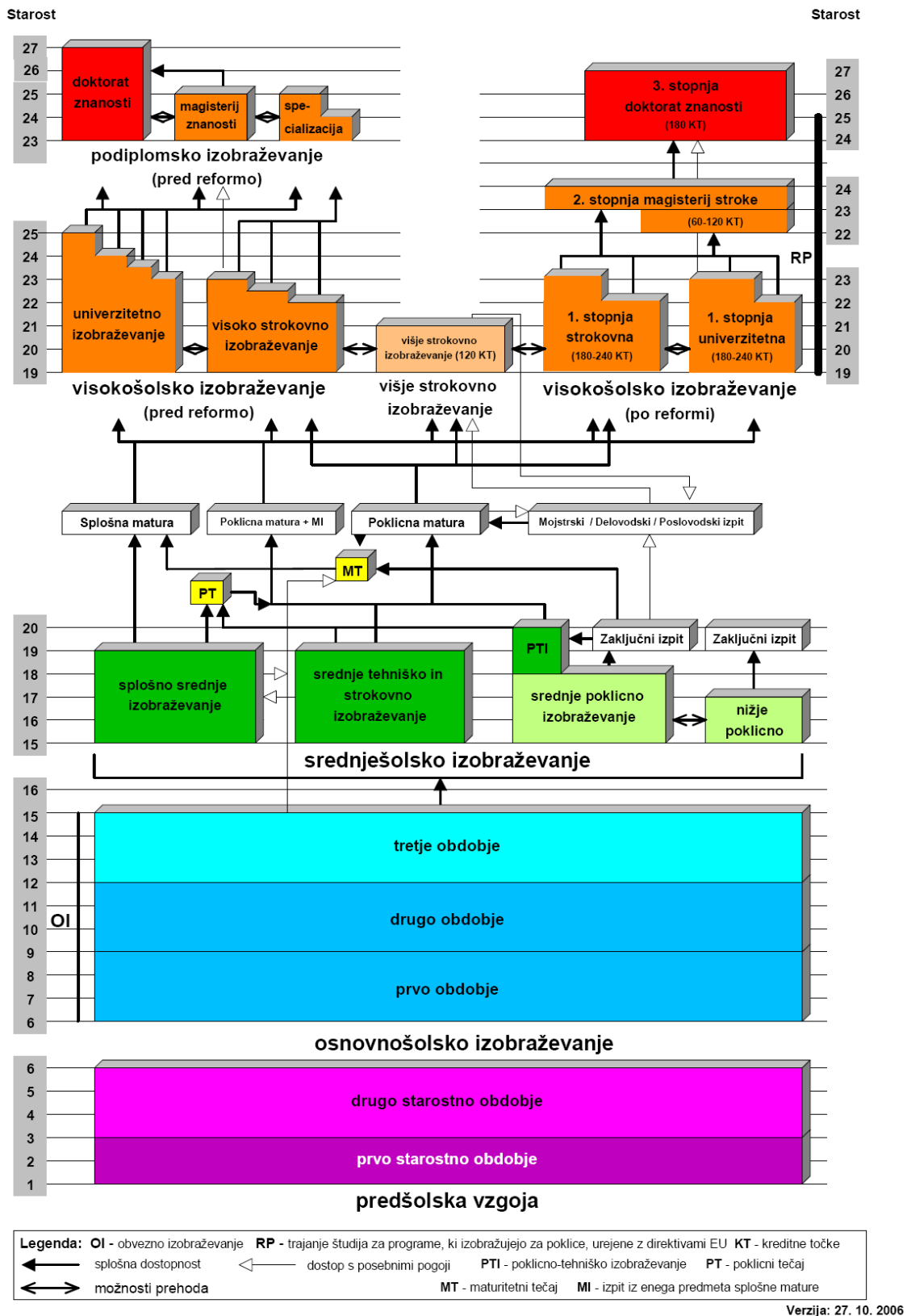
5.1 DEVETLETKA

V zadnjem desetletju je bila v Sloveniji uvedena devetletna osnovna šola z nekaj izbirnimi predmeti in nivojskim poukom. V šolskem letu 1999/2000 se je namreč začelo postopno uvajanje programa devetletne osnovne šole. Osemletno izobraževanje se bo izteklo v šolskem letu 2007/2008 in od šolskega leta 2008/2009 bo osnovnošolsko izobraževanje potekalo samo še po programu devetletne osnovne šole, razčlenjenem na tri vzgojno-izobraževalna obdobja – triade (*glej shemo 5.1.1*). V ta namen so bili sprejeti prenovljeni ali novi učni načrti, v katerih so predvsem posodobljeni cilji oziroma vsebine. Učni načrti so prečiščeni zlasti z vidika odvečne faktografije, cilji pa so oblikovani tako, da posegajo na različna področja učenčevega razvoja. V nove učne načrte so vgrajene različne metode in oblike poučevanja, ki naredijo pouk bolj raznolik in zanimiv, večji poudarek je na eksperimentalnem in problemskem učenju, ostaja pa tudi več časa za pogovore in večjo vzgojno vlogo učitelja (Internet 3).

Izboljšal se je tudi standard učencev, saj imajo zagotovljeno brezplačno jutranjo varstvo in prevoz za učence prvega razreda, sodobno opremljene učilnice z računalniki, učbeniški skladi, raznovrstnost in številčnost stalnega strokovnega izpopolnjevanja učiteljev ipd. Znižalo se je povprečno število učencev v oddelkih, povečala pa se je površina na učenca in število učencev vključenih v glasbeno šolo (Zver 2006b: 12).

Shema 5.1.1: Zgradba vzgoje in izobraževanja v Sloveniji 2006/2007

VIR: Ministrstvo za šolstvo in šport (Internet 6).

Otroci so pri vstopu v šolo stari od 5 let in 8 mesecev do 6 let in 8 mesecev in imajo v prvem razredu osnovne šole pri polovici ur pouka dodatno učiteljico, ki je praviloma vzgojiteljica predšolskih otrok in ki učence lahko spremlja skozi celotno prvo vzgojno-izobraževalno obdobje. Znanje učencev se v prvi triadi ocenjuje opisno. Ob koncu drugega in tretjega obdobja devetletke se znanje učencev preverja pisno s preverjanjem znanja na nacionalni ravni, s katerim se preverjajo standardi znanja, določeni z učnim načrtom. Ob koncu drugega obdobja je nacionalno preverjanje znanja za učence prostovoljno, in sicer iz *slovenskega jezika, matematike* in *tujega jezika*, ob koncu tretjega obdobja pa je preverjanje znanja na nacionalni ravni obvezno za vse učence, in sicer iz *slovenskega jezika, matematike* in tretjega predmeta, ki ga izmed obveznih predmetov določi minister (Internet 3).

Delež učencev, ki takoj po končani osnovni šoli nadaljujejo šolanje v srednješolskih programih, je že višji od 98 % (Zver 2006b: 12).

5.2 UČNI NAČRT IN KURIKUL

Učni načrt je natančen strokovni zapis ciljev vsakega predmeta za vsak razred. V njem najdemo zapisano, katerim učnim ciljem je treba pri določenem predmetu slediti, kakšne standarde znanja dosegati, katere so predlagane vsebine, dejavnosti in učni pripomočki. Zapisane so tudi medpredmetne povezave in potrebna znanja tistih, ki predmet poučujejo. Poseben del učnega načrta je *Katalog znanja*, ki obsega standarde znanja, vezane na ocenjevanje tega za vsak razred posebej.

Obstoječe učne načrte za posamezen predmet so pripravile skupine strokovnjakov v predmetnih komisijah, pretehtali in ocenili (v razponu od -3 do +3) so jih učitelji za posamezen predmet v svojih študijskih skupinah, na podlagi ocen pa so jih pregledali še področna komisija za osnovno šolo, nacionalni svet za prenavo šole in sosvet praktikov. Preden učni načrt začne veljati, mora vsakega posebej potrditi *Strokovni svet RS za splošno izobraževanje* (Pretnar 2000: 93–94).

Pri nas in drugod po svetu se vedno bolj uporablja beseda **kurikulum** oziroma skrajšano **kurikul**, ki pa je ni mogoče ustrezno prevesti. Pomeni celokupnost življenja šole, kar zajema njeno organizacijo in učenje, predmetnik in učne načrte, obvezne in neobvezne dejavnosti ter

vse odnose, ki se spletajo v času, ko so otroci v šoli. Beseda se danes pojavlja v več različicah. Formalni kurikulum je kurikulum, predpisan s predmetnikom, učnimi načrti ali drugimi dokumenti, prikriti kurikulum pa je vse dogajanje v šoli, ki ni uradno predpisano, npr. odnosi med učenci in učitelji, načini nagrajevanja in kaznovanja. Ločimo odprti in zaprti kurikulum. Prvi se omejuje le na učne cilje, učitelj pa je pri podajanju znanja zelo avtonomen, za drugega pa je značilno, da so vse stopnje učnega procesa vnaprej trdno določene. Strokovnjaki govorijo še o operativnem kurikulumu, o tistem, ki se zares izvaja in prek katerega učitelj učencu sporoča, kaj je zares pomembno in kaj se ocenjuje, ter o prezrtim kurikulumu, ki naj bi pomenil vse tisto, kar je v šoli izločenega in manjka v uradno priznanem (Pretnar 2000: 39–40).

Na kurikulum se v svojem prispevku nanaša tudi Barle Lakota (2006: 156–160), ki loči med **načrtovanim** (formalnim) in **izvedbenim** (operativnim) **kurikulom** v povezavi s poučevanjem državljanske in domovinske vzgoje. Načrtovani kurikulum se nanaša na možne pristope in načine vključevanja omenjenih področij v poučevanje. Poznamo vsešolski pristop (delovanje šole kot celote), medpredmetno vključevanje (v okviru različnih predmetov) in uvedbo posebnega predmeta. Evropske države pri poučevanju državljanske in domovinske vzgoje povezujejo vse navedene pristope, vendar je cilje tovrstnih predmetov izjemno težko dosežati, saj nimajo trdnih pravil »uokvirjanja«. Učenci jih pogosto ne prepoznavajo kot »prave« šolske predmete, težko najdejo smisel vključevanja teh predmetov v predmetnik in tako je za večino otrok pouk tovrstnih predmetov nenaraven, umeten. Njihovo prepričanje, da ti predmeti nimajo nikakršnega statusa, utrjujejo še način in nejasna pravila pri ocenjevanju. Izvedbeni kurikulum oziroma pravila uresničevanja kurikula učencem povedo, kakšna praksa se uresničuje pri izvajanju kurikula ter kaj in kako naj naredijo, da znanje pokažejo. Ta pravila oblikujejo in predlagajo oblike ustnega in pisnega izražanja znanja pri določenem predmetu in tipe dejavnosti, v katerih se lahko izražajo. Pri predmetih kot so državljanska, domovinska in nenazadnje zdravstvena vzgoja, ni jasnega dogovora, kako oblikovati diskurz poučevanja teh vsebin, in zato je težje prepoznati področje posebnega znanja, ki ga prinašajo ti predmeti in posledično imajo pri učencih te vsebine zelo nizek status.

Ugotovitve raziskave Eurydice kažejo, da v vseh v raziskavo³ vključenih evropskih državah

---

³ Gre za raziskavo *Citizenship education at school in Europe* (2005), ki jo je izvedlo informacijsko omrežje o izobraževanju v Evropi – Eurydice. Obravnava državljansko vzgojo v šolah 30-ih evropskih držav, ki so vključene v Eurydice. Osredotoča se na različne nacionalne pristope k državljanski vzgoji in pregled kaže, da ima večina evropskih držav izdelan način obravnave tega področja. Slovenski prevod publikacije *Državljska vzgoja v Evropi*, ki ga je izdalo Ministrstvo za Šolstvo in šport, v seznamu literature navajam kot Internet 1.

kot del kurikula vključujejo znanja oziroma elemente državljske kulture. S tem prispevajo k razumevanju posameznika kot pripadnika skupnosti in hkrati učenca opremljajo z znanji, veščinami in spretnostmi, potrebnimi za delovanje posameznika kot odgovornega državljsana (Barle Lakota 2006: 156). Pri oblikovanju nadaljnjih strategij vključevanja državljske kulture v kurikul je treba upoštevati, da »nikoli niso dovolj samo strukturni premisleki oziroma sprememba strukture (vključenosti teh znanj v kurikul), če temu ne sledijo še didaktične spremembe. Strukturne spremembe morajo upoštevati že doseženo, hkrati pa tudi možnosti, ki jih dajejo vse tri strategije vključevanja v kurikul (vsešolski pristop, medpredmetno vključevanje, predmet)« (Barle Lakota 2006: 162). Glede na ugotovitev, da so državljske vsebine nadgradnja domovinskim, bi bilo tudi pri vključevanju slednjih v kurikul treba upoštevati spremembe obeh vrst.

6. ANALIZA OBSTOJEČIH OSNOVNOŠOLSKIH UČNIH NAČRTOV

V pričujočem poglavju bom opisala ugotovitve primerjalne analize vsebine učnih načrtov devetletke, in sicer družboslovno-humanističnih obveznih in izbirnih predmetov oziroma tistih, v katerih bi lahko bili vključeni elementi domovinske in domoljubja. Z analizo sem ugotavljala prisotnost in obseg omenjenih elementov/vsebin v posameznih enotah analize, tj. v posameznem učnem načrtu, kjer so za vsako predmetno področje artikulirani temeljni cilji posameznih ravni javnega vzgojno-izobraževalnega sistema, njihove prioritete ter referenčni okvir strategije razvoja vsebinskih področij in splošni, posebni ter operativni cilji. Za lažjo primerjavo kurikulumov in identifikacijo domoljubnih in domovinskih elementov sem na osnovi predhodnih teoretičnih izhodišč definirala ustrezne indikatorje. Ti so:

domovinska vzgoja; domovina (ljubezen do domovine, odgovornost do domovine); **humanizem; strpnost; domoljubje; patriotizem; narod; država; skupnost** (identifikacija s skupnostjo, privrženost skupnosti); **zastava; grb; himna; pripadnost** (nacionalna pripadnost, državna pripadnost, pripadnost skupnosti); **kulturna in jezikovna dediščina; demokracija; enakost; človekove pravice; sobivanje.**

6.1 OBVEZNI PREDMETI

Program, ki ga mora osnovna šola zagotavljati, vsebuje obvezne in izbirne predmete, dneve dejavnosti ter ure oddelčne skupnosti oziroma razredne ure, kjer se otroci z razrednikom pogovarjajo o najrazličnejših problemih. Otroci imajo v prvem, drugem in tretjem razredu po 6 različnih predmetov, v četrtem 8, v petem 9, v šestem 11, v sedmem in devetem po 14 ter v osmem 16. Med te predmete spadajo tudi predmeti, ki otroka razbremenijo (*športna, likovna, glasbena vzgoja, gospodinjstvo*), in po trije izbirni predmeti v zadnji triadi (Pretnar 2000: 68).

Obvezni in izbirni predmeti se delijo na dva sklopa, in sicer so družboslovno-humanistični obvezni predmeti *družba, državlјanska vzgoja in etika, geografija, glasbena vzgoja, likovna vzgoja, slovenščina, tuji jezik, in zgodovina*. Drugi sklop tvorijo naravoslovno-tehnični predmeti, med katerimi so obvezni *biologija, gospodinjstvo, fizika, kemija, matematika,*

naravoslovje 6 in 7, naravoslovje in tehnika, spoznavanje okolja, športna vzgoja ter tehnika in tehnologija (Internet 4).

V nadaljevanju sledi analiza učnih načrtov obveznih družboslovnih predmetov oziroma tistih, za katere sem predvidevala, da vsebujejo opredeljene indikatorje. Vsak predmet sem najprej opisala, nato analizirala učni načrt in podala ugotovitve, ki sem jih na koncu šestega poglavja na kratko povzela.

6.1.1 Družba (4. in 5. razred)

V četrtem razredu devetletke je predvidena izvedba 70-ih ur *družbe* (dve uri na teden) in v petem 105-ih ur (tri ure na teden). Skupno je za drugo triado predvidenih 175 ur. Namen predmeta je spoznavanje razmerja med posameznikom, družbo in fizičnim, socialnim, emocionalnim, kulturnim, zgodovinskim ter naravnim okoljem. *Družba* daje pomemben prispevek k obvladovanju družbenih spretnosti, kar med drugim zajema prevzemanje odgovornosti, skupinsko delo in spoštovanje kulturne in narodne dediščine. Pri predmetu so tematike obravnavane s treh vidikov, in sicer z geografskega (ljudje v prostoru), zgodovinskega (ljudje v času) in sociološkega (ljudje v družbi). Tako učenci spoznavajo primere iz slovenske kulturne tradicije in si oblikujejo zavest o slovenski državni pripadnosti. Prav tako spoznajo pomen temeljnih človekovih in otrokovih pravic.

Četrty razred

V četrtem razredu se obravnavajo tematski sklopi *Družina, Šola/šolanje, Soseska*. Nobeden izmed operativnih ciljev predpisanih tem se ne nanaša na domoljubne vsebine.

Pety razred

Obravnavani sta dve obsežnejši temi in v obeh se dotaknejo tudi domoljubnih vsebin. Tema ***Domača pokrajina*** vsebuje šest vsebinskih delov. Elemente domovinske vzgoje najdemo pri enem izmed njih – *Zgodovinski razvoj v domači pokrajini skozi življenje ljudi*. Učenci morajo znati navesti znane osebnosti iz domače pokrajine, pomembnejše kulturnozgodovinske spomenike (arheološka najdišča, gradove, cerkve ...) in razložiti, kaj kulturnozgodovinski spomeniki sploh so ter kakšen je njihov pomen. Drugi vsebinski sklop ***Slovenija*** zajema štiri

vsebine. Tu je več poudarka na domoljubju in domovinski vzgoji, in sicer pri kar treh izmed njih. Pri *Legi in značilnosti*, spoznavajo slovensko tipičnost. Slovenijo cenijo in se zavedajo njenih posebnosti ter sestavin, ki sooblikujejo našo istovetnost in pomagajo pri razločevanju med drugimi. Prav tako spoznavajo razliko med domovino in državo. Vsebina *Temeljna obdobja slovenskega domovinskega razvoja* temelji na poznavanju ključnih obdobj in dogajanj iz slovenske preteklosti. Nazadnje pa velja omeniti še vsebino *Državna ureditev Slovenije*, kjer se obravnava simbole, znake in himno slovenske države.

6.1.2 Državljska vzgoja in etika (7. in 8. razred)

Državljska vzgoja in etika je obvezni predmet v 7. in 8. razredu devetletnega osnovnošolskega programa. Predmet ob koncu osnovnega izobraževanja poveže že pridobljeno znanje o družbenih pojavih in zavest o etičnih vprašanjih. V okviru predmetnih vsebin učenci pridobivajo znanje o družbi, razvijajo svoje sposobnosti za razumevanje in reševanje etičnih vprašanj ter razvijajo veščine, ki jim omogočajo vse bolj avtonomno sodelovanje v življenju v skupnosti. Učence navaja k opredeljevanju za odprto, strpno in pluralistično politično, nacionalno in kulturno usmerjenost. Opira se na tiste vrednote pluralne družbe, ki omogočajo razvoj demokratične in humane skupnosti. Še posebej je zavezan človekovim pravicam, slovenskemu socialno-političnemu izročilu in etičnim načelom, ki poudarjajo človekovo integriteto in njegovo soodgovornost za druge ter za skupno dobro skupin in narodov.

Za vsako leto je predpisan obseg 35-ih ur za obravnavo obveznih tem in najmanj dveh vsebin, ki si jih učenci – skupaj z učitelji – izberejo iz nabora izbirnih tem (*glej shemo 6.1.2.1*). Za vsako temo so določeni cilji, predlagane vsebine, medpredmetne povezave in pa pojmi ter standardi znanja, ki jih morajo učenci usvojiti. V obveznem delu se učenec v sedmem razredu sreča s tistimi temami, ki zadevajo njega v povezavi s posameznimi družbenimi skupinami, v osmem pa s temami, ki zadevajo presojo posameznika o problemih širše skupnosti. Pri poučevanju se mora učitelj opirati na učenčeve izkušnje, saj te o okolju premišljajo problemsko, prav tako mora povezovati znanje z drugimi predmeti in dejavnostmi. Odredba o smeri izobrazbe strokovnih delavcev devetletne osnovne šole⁴ v petem členu določa, da je

---

⁴ Odredbo o smeri izobrazbe strokovnih delavcev devetletne osnovne šole (1999), je izdal minister za šolstvo in šport na podlagi petega odstavka 92. člena zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 12/96 in 23/96) in 38. člena zakona o osnovni šoli (Uradni list RS, št. 12/96 in 33/97).

učitelj *državlanske vzgoje in etike* lahko tisti, ki je končal dvopredmetni univerzitetni študijski program iz filozofije, geografije, politologije, sociologije, teologije, zgodovine ali pa je do uveljavitve tega pravilnika izpolnjeval pogoje za učitelja *etike in družbe*. Po Evropi državljansko vzgojo ponavadi poučujejo učitelji *zgodovine, sociologije, geografije*, ponekod *filozofije*, učitelji, ki se za predmet zanimajo, ne glede na svojo primarno izobrazbo ter učitelji, ki nimajo zadostnega števila ur (Svet za kulturno sodelovanje Sveta Evrope 2000b: 22).

Shema 6.1.2.1: Obvezne in izbirne vsebine pri predmetu državljanska vzgoja in etika

<p style="text-align: center;">OBVEZNE TEME – 7. RAZRED (35 UR)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ŽIVLJENJE V SKUPNOSTI; NAROD, DRŽAVA ▪ DRUŽINA ▪ VZORNIKI IN AVTORITETE ▪ KAKO SE SPORAZUMEVAMO IN KAKO ODLOČAMO ▪ MNOŽIČNA OBČILA IN INFORMACIJE 	<p style="text-align: center;">IZBIRNI DEL</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ODNOSI MED SPOLOMA ▪ OBLIKE ODVISNOSTI, ZASVOJENOSTI ▪ IZOBRAŽEVANJE – ZAPOSILITEV ▪ MEDOSEBNI ODNOSI V ŠOLI ▪ ODDALJENE KULTURE, KRAJI ▪ NASILJE (MED VRSTNIKI) ▪ PROSTI ČAS ▪ OBLIKE DRUŽABNOSTI (BONTON) ▪ MARGINALNE (OBSTRANSKE) SKUPINE ▪ ODNOSI MED KULTURAMI ▪ ODNOS DO TEŽKO BOLNIH IN OVIRANIH V RAZVOJU ▪ NOVA DUHOVNA GIBANJA IN SEKTE ▪ STRATEGIJE UČENJA ▪ RAVNANJE Z OMEJENIMI NARAVNIMI VIRI ▪ DUŠEVNO IN TELESNO ZDRAVJE ▪ ZDRUŽENA EVROPA – STARAJOČA SE EVROPA
<p style="text-align: center;">OBVEZNE TEME – 8. RAZRED (35 UR)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ GENERACIJE IN KULTURE ▪ VERE IN VEROVANJA, KRŠČANSTVO ▪ UREJANJE SKUPNIH ZADEV: VPRAŠANJA DEMOKRACIJE ▪ POKLIC IN DELO ▪ DRUŽBA PRIHODNOSTI 	

Vir: Ministrstvo za šolstvo in šport: Učni načrt predmeta državljanska vzgoja in etika, 8–9 (Internet 4).

Med splošne cilje predmeta spada razvijanje veščin za samostojno in odgovorno družbeno ravnanje, kar med drugim obsega sposobnosti za vzpostavljanje medosebnih in družbenih odnosov; izražanje lastnih in upoštevanje drugih stališč; strpno razpravljanje ter kritičnost do avtoritet in organizacij. Cilji se po svoji vsebini nanašajo še na razvijanje občutka

odgovornosti za lastno ravnanje in ravnanje skupnosti; dejaven odnos do nacionalne identitete; poznavanje človekovih pravic in prepoznavanje diskriminacije; pozitiven odnos do načel demokracije, enakosti, odgovornosti, humanosti in solidarnosti; interes za dialog med narodi in državami ter odgovorno delovanje v lokalni, regionalni, nacionalni in mednarodni skupnosti.

Sedmi razred

Med obveznimi temami za 7. razred je elemente domovinske vzgoje zaslediti pri temi ***Življenje v skupnosti: narod, država***. Učenci morajo poznati neformalne in formalne skupnosti (šolska skupnost, občina), zanje značilne odnose, občutenja odgovornosti in pripadnosti. Naučijo se navesti, kaj ohranja zavest o narodni pripadnosti, in opredeliti lastno odgovornost. Obravnavajo povezovalne in razdruževalne sile v nacionalni državljanski in človeški skupnosti, deležni pa so tudi razlage o pomenu strpnosti med pripadniki različnih narodnosti. Tudi tema ***Vzorniki in avtoritete*** je z vidika domovinske vzgoje relevantna, saj so osnovnošolci poučeni o vzornikih, in zakaj ti na ljudi delujejo povezovalno. Spoznavajo avtoritete v slovenskem narodu in državi, torej tiste posameznike, ki jim večina ljudi prizna pravico, da kot avtoritete vplivajo na življenje v skupnosti. S tem v zvezi učenci obravnavajo življenjske zgodbe znanih upornikov avtoritetam ter ločijo med egoističnimi in pravičnimi nagibi za tako dejanje. ***Sporazumevanje in sporočanje v skupnosti*** učenca opremi z znanjem o kulturnem in družbenem pomenu sporazumevanja v maternem jeziku in ga pouči o pomenu slovenskega jezika za razvoj slovenskega naroda in za delovanje slovenske države. Z vidika domoljubnosti je v tej vsebini vredno izpostaviti še učenje o razpravljanju v (heterogeni) skupnosti in reševanje konfliktov.

Osmi razred

Verstva in verovanja, krščanstvo. Učenci morajo znati naštetih najpomembnejše versko-kulturne spomenike v ožjem in širšem okolju, prav tako obravnavajo versko arhitekturo in umetnost v smislu kulturne dediščine. Pri obvezni temi ***Urejanje*** bi izpostavila predvsem vsebine, ki se nanašajo na pridobivanje znanja o urejanju skupnih zadev in ravnanje za skupno dobro. Nič manj pomembno ni poznavanje človekovih pravic in razlike med demokratično in nedemokratično družbeno ureditvijo. Z vidika domovinskosti je relevantna tudi soodgovornost posameznika in nosilcev oblasti pri urejanju skupnih zadev. V okviru

tematskega sklopa *Družba prihodnosti* ali *Za kakšno prihodnost gre*, učenci skupaj z učiteljem poskušajo odgovoriti na vprašanje, kaj od naše naravne in kulturne dediščine velja ohraniti. Razprava naj bi jih privedla do spoznanja, da lahko ljudje s sodelovanjem v demokratičnem načinu odločanja vplivajo na smer razvoja.

V sedmem in osmem razredu izmed vsako leto petih razpoložljivih obveznih tem, le po tri vsebujejo nekaj elementov domovinske vzgoje. Teh elementov je zelo malo v primerjavi s potencialom, ki ga predmet ima. In če upoštevamo trditev sedanjega ministra za šolstvo, je s tem predmetom in z izbirnim *državljska kultura* zagotovljeno poučevanje domovinske vzgoje v okviru predmetnega pristopa. Privzgojitev domoljubnih čustev naj bi šola izvajala tudi s pomočjo drugih družboslovnih predmetov, katerih kurikule bom analizirala v nadaljevanju. Izbirnih vsebin predmeta ni mogoče analizirati, saj učni načrt ne vsebuje operativnih ciljev ali predlogov za obravnavo.

6.1.3 Geografija (6.–9. razred)

Geografija je naravoslovni in družboslovni predmet hkrati, geografsko znanje pa sestavni del temeljne izobrazbe, saj vsebuje vedenja o domovini in svetu ter o varovanju in gospodarjenju z okoljem. Osnovnošolci naj bi se naučili vzajemnega sožitja med naravo in človekom in s pridobljenimi znanji razumeli življenjsko okolje. Pri pouku *geografije* učenci razvijajo pozitivna čustva do lastne domovine, občutek pripadnosti svojemu narodu in državi ter ljubezen do njene naravne in kulturne dediščine. Spoznavanje vrednot in ljudi doma in po svetu prispeva k razumevanju med narodi ter spoštovanju drugačnosti. Otroci poleg klasičnega pouka spoznavajo vrednote, lepote in enkratnost slovenske pokrajine tudi v okviru ekskurzij in terenskega dela. Vsakoletne celodnevne interdisciplinarne ekskurzije so namenjene spoznavanju vseh štirih slovenskih geografskih regij, program pa pripravijo učitelji različnih predmetov skupaj. Otroci tako ob spoznavanju naše naravne in kulturne dediščine ter ob srečevanju z ljudmi razvijajo ljubezen do domovine in zavest o pripadnosti našemu narodu.

Šesti razred

Šesti razred je prežet s spoznavanjem Zemlje kot celote. Gre predvsem za spoznavanje dejstev,

poimenovanj ter spoznavanje vloge človeka pri spreminjanju zemeljskega obličja. Načrtovana je interdisciplinarna ekskurzija, in sicer obisk najmanj ene naravnogeografske enote Slovenije.

Sedmi razred

Učenci se seznanijo z naravnogeografskimi in družbenogeografskimi značilnostmi Evrope in Azije, tamkajšnjimi družbenimi razmerami in dogajanjem v preteklosti. Tudi pri sedmošolcih je predvidena interdisciplinarna ekskurzija v eno izmed naravnogeografskih enot Slovenije.

Osmi razred

Osmošolci se pri *geografiji* seznanijo z geografskimi značilnostmi, družbenimi razmerami in aktualnimi problemi Afrike, Severne in Južne Amerike, Avstralije in polarnih območij. Seznanijo se s potrebo po mednarodnem sodelovanju in skupnih prizadevanjih za uresničevanje svetovnega miru in ohranjanje svetovne naravne in kulturne dediščine. Učenci pridobijo nova spoznanja tudi o Sloveniji, in sicer na vsakoletni ekskurziji v eno izmed njenih naravnogeografskih enot.

Deveti razred

Tokrat je celo leto *geografije* namenjeno spoznavanju naše domovine Slovenije in njeni primerjavi z drugimi evropskimi in svetovnimi državami. V okviru **Geografske lege** ločijo med narodnostno in državno mejo Slovenije. Pri temi **Naravnogeografske enote Slovenije** učenci spoznavajo ukrepe in prizadevanja za ohranjanje naravne in kulturne dediščine posameznih delov slovenskega sveta, znati morajo tudi opisati načine povezovanja in življenja ljudi na narodnostno mešanem ozemlju. Pri tretji temi **Gospodarstvo** otroci spoznajo posebnosti in izkoriščanje naravnih danosti Slovenije v primerjavi z drugimi državami, še posebej sosednjimi. Poudarek je na močnih in šibkih točkah naše industrije, kmetijstva, turizma, prometa, trgovine in energetskih virov. V zadnji predpisani temi **Prebivalstvo** se lotijo še prebivalcev Slovenije. Med drugim se posvetijo narodnostni sestavi in vzrokih zanjo, Slovencem po svetu in pravicam narodnostnih skupnosti. Tudi v devetem razredu je predvidena interdisciplinarna ekskurzija na izbrano območje.

Z izjemo ekskurzij, temeljitih priprav nanje v razredu in najmanj dveh terenskih vaj letno v šestem, sedmem in osmem razredu ni najti indikatorjev domovinske vzgoje. Situacija se obrne v devetem razredu, ko je Slovenija predmet celoletne obravnave.

6.1.4 Glasbena vzgoja (1.–9. razred)

Predmet *glasbena vzgoja* se izvaja v vseh devetih razredih osnovnošolskega izobraževanja. Glasbo dojemajo kot zakladnico obče človeške kulture. Skozi osnovno šolo navaja učence na aktivno in selektivno poslušanje, zborovsko petje in morebitno nadaljnjo izobraževanje na tem področju. Med splošne cilje predmeta spada med drugim oblikovanje pozitivnega odnosa do slovenske in svetovne glasbene kulture; spoznavanje pomena glasbenih vrednot za slovensko (kulturno) samobitnost in evropsko umetnost, spoznavanje povezave glasbe z materinščino ter odkrivanje slovenske glasbene literature, njenih ustvarjalcev in poustvarjalcev. Za izvedbo predmeta je vsako leto določen fond ur, ki se pri prehodu v drugo triado zmanjša, v tretji triadi pa omeji na eno uro tedensko.

Prva triada

Prvi trije razredi osnovne šole so posvečeni pridobivanju glasbenih izkušenj skozi igro in glasbena doživetja. Učence predvsem navajajo na zbrano poslušanje, petje in igranje na nekatere instrumente. Kurikul je razdeljen na tematsko-informativne in glasbenoumetnostne vsebinske predloge. Z obravnavanjem teh vsebin otroci usvajajo slovensko glasbeno zapuščino, spoznavajo in pojejo ljudske in umetne pesmi, izštevance, uganke in skladbe za poslušanje. Ker so ljudske pesmi naše bogastvo in gre glasba iz roda v rod, otroci spoznavajo stare pesmi, glasbila in ples iz svojega okolja. V prvi triadi osnovnošolci spoznajo še, da obstajajo različne pesmi za različne priložnosti, navajajo pa se tudi na spremljanje glasbenih dogodkov v svojem okolju. Nenazadnje je v učnem načrtu predvidena povezava s *spoznavanjem družbe*, ki se nanaša predvsem na vsebino pesmi.

Druga triada

Druga triada *glasbene vzgoje* učence popelje od glasbenih izkušenj k razumevanju glasbenokulturnih okolij. To pride do izraza predvsem v petem razredu, ko pojejo domače in tuje ljudske in umetne pesmi, prav tako pa se osredotočijo na ljudske in umetne pesmi iz različnih slovenskih obdobij in pokrajin. Razdelijo jih na pet delov, in sicer glasbeno življenje v predalpskem in alpskem svetu, na Krasu, na Primorskem, v Panonskem svetu in v Beli krajini. Proti koncu triade spoznavajo še slovenske glasbene ustvarjalce in poustvarjalce ter glasbene institucije, ne uide pa jim niti glasba tujih dežel, različnih vsebin, zvrsti in žanrov.

Tretja triada

Rdeča nit sedmega, osmega in devetega razreda je razumevanje glasbe in poznavanje njenega razvoja. V sedmem razredu poslušajo in analizirajo skladbe od samih začetkov v davnini do klasicizma. V naslednjem letu spoznavajo skladbe iz obdobja klasicizma in romantike, zadnje leto pa obravnavajo svetovno in slovensko glasbeno zgodovino 20. stoletja ter glasbeno sedanost. Eden izmed operativnih ciljev devetega razreda je, da se učenci zavedajo slovenske pevske tradicije in njenega pomena za slovensko samobitnost.

Pri predmetu *glasbena vzgoja* ni najti veliko indikatorjev domovinske vzgoje in patriotizma, razen spoznavanja slovenske glasbene zapuščine in kulturne dediščine Slovenije skozi zgodovinska obdobja in po pokrajinah. Mislim pa, da ima ta predmet veliko potenciala da prispeva k domovinski vzgoji mladih, še posebej če bi temo četrtega razreda *Glasba za praznike*, navezali na temo *Praznujemo*. Ta je obravnavana pri predmetu *spoznavanje okolja*, in tam spoznavajo najrazličnejše praznike (nacionalne, občinske, državotvorne idr.) in njihov pomen. Pri temi *Glasba za praznike* so namreč za obravnavo navedeni le trije primeri (Haydn – Jesensko listje, Pahor – Snežec in Tedeshi – Ob potoku) in pripis praznične pesmi. Tu vidim potencial za spoznavanje in petje domoljubnih in drugih pesmi, ki se ne navezujejo nujno na praznovanje, ampak ki sestavljajo dokaj nespremenljiv del repertoarja na državnih slovesnostih in pri raznih obeležjih (npr. Zdravljica, Slovenec sem, Oj, Triglav moj dom, Lipa zelenela je).

6.1.5 Slovenščina (1.–9. razred)

Temeljna naloga pouka *slovenščine* je skrbno razvijanje učenčevega osebne jezika v dobro in uzaveščeno obvladovanje materinščine ter utrjevanje zavesti, da je slovenščina tudi državni jezik. To se uresničuje z jezikovnim in književnim poukom v okviru štirih sporazumevalnih dejavnosti, in sicer poslušanja, branja, govorjenja in pisanja. Končni namen jezikovnega pouka je opismenjevanje v smislu kar najboljšega obvladovanja vseh štirih dejavnosti, književni pouk pa zajema spoznavanje umetnostnih besedil ter poudarja vse tiste kulturne, etične in nenazadnje duhovne funkcije, ki jih besedna umetnost premore in so za zgodovinsko obstajanje slovenstva še posebej pomembne.

V prvi triadi je *slovenščini* namenjenih 700 ur pouka, in sicer 210 ur na leto v prvem (6 ur tedensko) ter po 245 ur v drugem in tretjem razredu (7 ur tedensko). V prvem obdobju se predmet z vsebinami in z dejavnostmi učencev tesno povezuje z drugimi predmeti. Učenci poleg vstopanja v svet branja in pisanja sodelujejo v pogovorih, razvijajo zmožnost logičnega mišljenja in svojo pravorečno ter pravopisno zmožnost, razčlenjujejo in tvorijo neumetnostna besedila ter interpretirajo in poustvarjajo umetnostna besedila. Obravnavi umetnostnih besedil je v prvem razredu namenjenih 50 odstotkov ur predmeta, v drugem in tretjem pa 40 odstotkov. Med splošne cilje *slovenščine* v prvem obdobju spada še pridobivanje pozitivnega čustvenega in razumskega razmerja do slovenskega jezika, kar pomeni, da se otroci začnejo zavedati, da je slovenščina kot njihov materni jezik zanje najbolj naravna socializacijska danost, saj se z njo vseskozi in najlaže izražajo. Učenci se prav tako zavedajo, da je slovenski jezik državni jezik v Republiki Sloveniji in si oblikujejo narodno in državljsko zavest ter spoštovanje drugih jezikov in narodov.

V drugi triadi je pouku *slovenščine* namenjenih 525 ur, torej po 175 ur na leto v četrtem, petem in šestem razredu (5 ur tedensko). Učenci tvorijo, sprejemajo in razčlenjujejo svoji starosti, sporazumevalnim zmožnostim in interesom ustrezna neumetnostna in umetnostna besedila. S tem dejavno razvijajo svoje sporazumevalne in ustvarjalne zmožnosti ter si uzaveščajo temeljne razlike med vrstami besedil. Delu z neumetnostnim besedilom je namenjenih 60 odstotkov ur predmeta, delu z umetnostnim besedilom pa 40 odstotkov. Tudi druga tri leta izvajanja predmeta prispevajo k oblikovanju narodne in državljske zavesti, saj se cilji nadgrajujejo. Poleg tega si širijo obzorje z branjem slovenskih in tujih knjig ter razvijajo strpnost do drugih narodov in jezikov s spoznavanjem položaja italijanskega in madžarskega jezika na delu slovenskega ozemlja.

V zadnji triadi *slovenščina* obsega 420 ur, in sicer v sedmem razredu 140 (4 ure tedensko), v osmem 125,5 (3,5 ur tedensko) in v devetem 157,5 (4,5 ur tedensko). Tako kot v drugem triletnem obdobju je 60 odstotkov ur predmeta namenjenih delu z neumetnostnimi besedili, 40 odstotkov pa obravnavi umetnostnih besedil. Za osmi in deveti razred so v učnem načrtu navedeni cilji predstavljeni za tri ravni: za nižjo, srednjo oziroma temeljno in višjo raven. Učenci spoznajo položaj slovenskega jezika v zamejstvu, spoštujejo svoje in druga narečja, med splošne cilje pa v zadnjem obdobju osnovnošolske vzgoje in izobraževanja spada še pridobivanje zavedanja, da je jezik najpomembnejši del kulturne dediščine in s tem temeljna prvina človekove osebne in narodne identitete.

Prva triada

Za vsako triado *slovenščine* so opredeljeni in razčlenjeni operativni cilji predmeta, ki obsegajo funkcionalne in izobraževalne cilje. Ti cilji se nadalje delijo na tiste, ki se dosegajo z obravnavo neumetnostnih besedil in tiste, ki se dosegajo z obravnavo umetnostnih besedil. Pri neumetnostnih besedilih je zadnji izmed šestih vsebinskih delov – ***Učenčevo jezikovno okolje*** – edini, ki vsebuje elemente domoljubne vzgoje. Učenci se v drugem in tretjem razredu pogovarjajo o tem, katere jezike poznajo, kako govorijo doma ter ugotovijo, kateri jezik je zanje materni in kateri je drugi oziroma tuji. Prav tako navedejo imena jezikov, ki jih govorijo ljudje v njihovem okolju, učenci, katerih materni jezik ni slovenščina, pa sošolcem predstavijo svoj materni jezik. V tretjem razredu prepoznavajo poseben položaj slovenskega jezika, torej da je to državni jezik ter spoznavajo položaj uradnega jezika (italijanskega, madžarskega) na dvojezičnem območju. K domoljubni vzgoji prispeva tudi del pouka, ki predvideva obravnavo umetnostnih besedil, saj je kar 111 predlaganih besedil za obravnavo del domačih avtorjev, 27 pa tujih.

Druga triada

V drugi triadi je najti indikatorje domovinske vzgoje pri enem izmed štirih vsebinskih delov, ki se nanašajo na neumetnostna besedila – ***Spoznavanje vloge in položaja slovenskega jezika ter slovenskega jezikovnega okolja***. V okviru teh vsebin se učenci četrtega razreda pogovarjajo o prednostih maternega jezika pred tujim, spoznavajo pomen učenja tujih jezikov in se pogovarjajo o (jezikovnih) stikih s tujci, ki znajo slovensko. V petem razredu se učenci z učiteljem pogovarjajo o jezikih, ki jih govorijo ljudje v njihovem okolju ter sošolcem predstavijo katero drugo narečje oziroma pokrajinski pogovorni jezik še znajo. V okviru tega vsebinskega sklopa v šestem razredu spoznavajo zamejce in izseljence ter spoznajo, da se slovenščina govori tudi zunaj meja Republike Slovenije. Domoljubne elemente vsebuje tudi del predmeta, ki zajema obravnavo umetnostnih besedil, in sicer dve od štirih vsebin. ***Pripovedovanje in branje literature*** med drugim vključuje poslušanje slovenskih ljudskih pravljic ter prepoznavanje tipičnih slovenskih pravljичnih oseb (npr. rojenice, sojenice, povodni mož), struktur in motivov. Pri vsebini ***Pisanje neliterarnih, polliterarnih in literarnih besedil*** otroci pišejo pravljice, ki vsebujejo tipične slovenske elemente, se pogovarjajo s starejšimi osebami iz svojega kraja in si zapisujejo njihove resnične zgodbe iz preteklosti. Z namenom uresničevanja načrtanih ciljev otroci v četrtem razredu obvezno obravnavajo S. Makarovič in Slovenske ljudske pripovedke, v petem B. A. Novaka, in L. Suhadolčana, v šestem pa T. Pavčka in H. C. Andersena. Pri kanonu mladinske književnosti

je tako zelo dobra zastopanost slovenskih avtorjev, kot tudi v naboru predlaganih del, izmed katerih je 101 pesniških, proznih in dramskih besedil delo domačih avtorjev, 36 pa tujih.

Tretja triada

V zadnjih treh razredih učenci znanje o pomenu slovenščine še nadgradijo pri temi ***Vloga in položaj slovenskega jezika in slovensko jezikovno okolje***. V sedmem razredu ta del zajema spoznavanje in primerjanje narečij, v osmem pa zamenjavo prevzetih besed s slovenskimi ustreznici. V devetem razredu se osredotočijo na dva uradna jezika v Sloveniji in s tem na prisotnost dvojezičnih javnih napisov in iščejo podatke o slovenskih šolah in kulturnih ustanovah v zamejstvu in izseljenstvu. Nadalje spoznavajo še bistvene podatke o začetkih slovenskega jezika (Brižinski spomeniki), o začetkih slovenskega knjižnega jezika (P. Trubar) in spoznavajo vlogo nekaterih znanih Slovencev pri ohranjanju samobitnosti slovenskega jezika (npr. P. Trubarja, A. Bohoriča, J. Dalmatina, V. Vodnika, F. Prešerna, I. Cankarja). V delu pouka, ki zadeva obravnavo umetnostnih besedil, učenci spoznavajo slovensko in svetovno mladinsko književnost in književnost za odrasle. V devetem razredu se obravnava tudi Prešernova Zdravljica, sicer pa so izmed obveznih avtorjev z enim predpisanim delom vsi domači (T. Pavček, F. Levstik, F. Prešeren, N. Grafenauer, I. Tavčar, O. Župančič, B. A. Novak, I. Cankar). Seznam predlaganih besedil tvori 119 del slovenskih avtorjev ter 37 tujih, učitelj pa mora pri izbiranju del upoštevati predpisano razmerje 50 odstotkov epike, 30 lirike in 20 dramatike.

V vseh razredih učitelji *slovenščine* pri poučevanju sledijo splošnim ciljem, ki vsebujejo elemente domovinskosti, saj prispevajo k oblikovanju narodne in državljanske zavesti. Del predmeta, ki se nanaša na neumetnostna besedila, se nanaša na spoznavanje slovenskega jezika kot državnega jezika Slovenije in kot pomembno prvino narodne identitete. Besedno umetnost, kot eno najbolj univerzalnih človeških dosežkov pa spoznavajo skozi obravnavanje umetnostnih besedil iz predpisanega nabora teh, ki so v največjem obsegu dela domačih avtorjev.

6.1.6 Spoznavanje okolja (1.–3. razred)

Predmet je zasnovan kot nadaljevanje spontanega otroškega raziskovanja, pri čemer otroci s pomočjo načrtovanih procesov in vsebin spoznavajo človekovo naravno in družbeno okolje.

V prvem triletju osnovne šole je *spoznavanje okolja* eden izmed temeljnih nosilcev spoznavnega razvoja, saj so v njem naravoslovne, tehniške in tudi družboslovne vsebine. Predmet obsega 315 ur pouka, kar pomeni za vsako leto prvega triletja po 105 ur, in sicer tri ure na teden. Poleg tega so načrtovane tri dnevne dejavnosti (trikrat po štiri ure) letno. Najpomembnejši cilj predmeta je razumevanje okolja skozi aktivno spoznavanje tega. In sicer se spoznavanje, razumevanje in tudi razvijanje spoštljivega odnosa nanaša na posameznika, družino, šolo, državo, živa bitja, naravo in njene pojave, preteklost, življenjske navade ter nenazadnje veselje. Zaželeno je, da učenci okolje spoznavajo neposredno (npr. gozd v gozdu), ter da so izhodišče za načrtovanje pouka zamisli in ideje učenk in učencev. Treba je poudariti, da je v prvem triletju ocenjevanje opisno in da bistvo predmeta ni strogo pomnjenje, temveč razvijanje sposobnosti in spretnosti. Učiteljica malčkom predstavlja vir in središče dogajanja, učilnica pa mora biti zanimiv in z raznimi pripomočki opremljen prostor.

Prvi razred

Naj spomnim, da so malčki ob vstopu v prvi razred stari od 5 let in 8 mesecev do 6 let in 8 mesecev. Pomembna znanja, ki jih učiteljica in dodatna vzgojiteljica pri *spoznavanju družbe* zahtevata od otrok, so med drugim osebna predstavitev z imenom in priimkom, poimenovanje delov telesa, prostorov v šoli, živali, jih znajo oponašati itd. Vseeno pa so pri tem predmetu že opazne sledi domovinske vzgoje, in sicer pri eni izmed desetih tem – **Praznujemo**. Tu otroci spoznavajo, da so nekateri dnevi v letu posebno pomembni, ker so jim tak pomen pripisali ljudje sami. Pogovarjajo se o tem, kako praznujemo, ter da se nekaterih praznikov spomnimo vsi (npr. državni prazniki). Obstajajo tudi osebni, lokalni, mednarodni (npr. mednarodni dan Zemlje) ali verski prazniki. Otroci spoznajo, da v državno javno šolo sodi praznovanje v smislu obeleževanja državnih praznikov in da so v ta namen določeni nekateri dela prosti dnevi.

Drugi razred

Za drugi razred je načrtovanih devet zelo podobnih vsebinskih sklopov. Tako je zopet načrtovano spoznavanje posebnih dni v letu pri sklopu **Praznujemo**. Učenci nadaljujejo s spoznavanjem različnih praznikov povezanih s kulturno, versko in državotvorno tradicijo (npr. dan državnosti) in se pogovarjajo o pomenu nacionalnih in lokalnih praznikov (npr. dan upora proti okupatorju, občinski praznik).

Tretji razred

Izmed devetih tem, vsebine teme imenovane *Jaz in ti, vi in mi*, tretješolčke postopoma navajajo na solidarnost, strpnost in sodelovanje med ljudmi, še posebej v času naravnih katastrof in vojn. *Kje živimo* malčke razsvetli s spoznanjem, da je naša domovina Slovenija, na katere države meji, in da se nahaja v Evropi. Izvedo, da v Sloveniji živijo Slovenci in tudi pripadniki drugih narodov in da imamo svoj jezik. Prepoznati morajo državne simbole (zastava, grb, himna, mednarodna kratica) in obliko državnih meja. Zaželeno je, da so v razredu izobešeni slovenski simboli in zemljevid. Zopet *Praznujemo*, tokrat se pogovarjajo o pomenu različnih praznikov in ugotavljajo, da nekateri prazniki označujejo pomembne dneve v boju za pravice ljudi pri nas in po svetu (npr. zmaga nad fašizmom, pravice delavcev, žensk). Tema *Bilo je nekoč ...* se s svojimi vsebinami nanaša na dediščino naših prednikov, ki jo učenci odkrivajo pod vodstvom učiteljice in s pomočjo starih slik, intervjujev starejših oseb, kulturnozgodovinskih zanimivosti, lokalnih pripovedk in ogledov muzejev.

Štirje ključni vsebinski sklopi, ki vsebujejo elemente patriotizma in domovinske vzgoje, so: *Jaz in ti, mi in vi*, *Kje živimo*, *Praznujemo* in *Bilo je nekoč ...*. Zastopanost teh elementov se z vsakim letom po obsegu nekoliko razširi, vendar še najbolj iz drugega v tretje leto. V prvem in drugem razredu izmed desetih oziroma devetih tem le po ena vsebuje elemente domoljubne vzgoje med navedenimi operativnimi cilji. V tretjem razredu se njihova zastopanost poveča na štiri izmed devetih vsebinskih sklopov.

6.1.7 Zgodovina (6.–9. razred)

Zgodovina je splošnoizobraževalni predmet, kjer osnovnošolci od šestega do devetega razreda spoznavajo najpomembnejše dogodke iz nacionalne in svetovne zgodovine. Predmet, ki obsega skupno 239 ur, naj bi vzbudil učenčev interes za spoznavanje preteklosti in zanimanje za novosti. Učitelj *zgodovine* otroke nauči, da preteklih dogajanj ne moremo vrednotiti z današnjimi očmi, ampak z očmi tistega časa, v katerem so se ti dogajali. Zgodovinske izkušnje prejšnjih generacij uvajajo učence v razumevanje življenja in miselnosti v preteklosti in jih orientirajo za življenje v sedanjosti in prihodnosti. Prav tako prispevajo k razvijanju učenčevega občutka pripadnosti skupnosti, postopnemu oblikovanju njegovega zgodovinskega mišljenja in osebnostnega razvoja. Predmet pripomore k razumevanju in spoštovanju različnih kultur, ver in ras ter k dojemljivosti za evropske kulturne in

civilizacijske življenjske vrednote. Ob spoznavanju primerov iz slovenske zgodovine učenci pridobivajo vedenja o nacionalni kulturni dediščini in o pomenu ohranjanja slovenskih kulturnih tradicij ter razvijajo zavest o narodni identiteti in državni pripadnosti.

Šesti razred

V šestem razredu je predpisan obseg 35-ih ur *zgodovine*, izmed katerih je prvi večji del namenjen spoznavanju te vede. Elemente domovinske vzgoje je najti le pri eni izmed petih tem – ***Kulturna dediščina, šege in navade***. Šestošolec mora znati opredeliti pojem, zvrsti ter pomen ohranjanja kulturne dediščine. Spoznavajo še ljudske običaje, navade in umetnost.

Sedmi razred

V 70-ih razpoložljivih urah učenci spoznajo najstarejše civilizacije, Stare Grke, rimsko državo in življenje v Evropi po razpadu Zahodnorimskega cesarstva. Domovinske elemente je najti le v delu zadnje (šeste) obravnavane teme, in sicer ***Slovenci v srednjem veku***. Ta del med drugim vsebuje spoznanja o kulturnih spomenikih in oblikovanju slovenskih zgodovinskih dežel (Kranjska, Koroška, Štajerska, Goriška).

Osmi razred

V 70 ur je zajetih osem tem. Že v prvi obsežni temi ***Evropa in svet od 15. do 18. stoletja*** najdemo nekaj vsebin z elementi domoljubne vzgoje in patriotizma. Te vsebine zajemajo reformacijo na Slovenskem, kjer morajo učenci poznati njen pomen za kulturni in narodni razvoj. Poznati morajo tudi začetke narodnega prebujenja, razsvetljenske ideje in vlogo razsvetljencev (A. T. Linhart, V. Vodnik, Ž. Zois idr.) na Slovenskem. Seznanijo se z reformami Marije Terezije in Jožefa II., ki prinesejo obvezno šolstvo ter z – na prehodu v 19. stoletje nastalo – Deklaracijo o človekovih pravicah. Pomembni temi osmega razreda sta tudi ***Slovenci v obdobju 1815–1848***, kjer obravnavajo pomen delovanja Prešernovega kroga in pa ***Leto 1848 v Evropi in pri nas***. Slednja se nanaša na pomlad narodov in zahteve revolucij ter nastanek narodnega programa Zedinjena Slovenija. V Evropi velja po letu 1848 omeniti nastajanje strank in uveljavljanje parlamentarne demokracije, pri ***Slovencih*** pa pomen čitalnic in množičnih taborskih gibanj. Zadnja tema je ***Slovenci in svet na prehodu v 20. stoletje***, kjer osmošolci širijo znanje o gospodarskem, kulturnem in političnem razvoju na Slovenskem, nastajanju političnih strank in njihovem odnosu do narodnega vprašanja. Ovrednotijo še pomen uveljavljanja slovenščine v kulturi in znanosti.

Deveti razred

Učni načrt za deveti razred predvideva izvedbo 64-ih ur *zgodovine*. Program s svojimi osmimi temami zajema prvo in drugo svetovno vojno ter Slovenijo in svet med obema vojnama in po drugi vojni. Med operativne cilje pri večini tem spada poznavanje vzrokov, povoda in posledic, poteka dogodkov, podatkov in dejstev. Z nekaterimi operativnimi cilji pa se del vsebin nanaša tudi na domoljubje in domovinskost. In sicer pri temi ***Slovenci med svetovnima vojnama***, kjer med operativne cilje spada ugotavljanje vloge generala Rudolfa Maistra, poznavanje stališč vodilnih slovenskih političnih strank do narodnostnega vprašanja, poznavanje večjih šolskih, znanstvenih in kulturnih pridobitev Slovencev (univerza, SAZU), položaj naših narodnih manjšin ter razumevanje različnih prizadevanj za ohranitev narodne samobitnosti. Iz domoljubnega vidika je pomembna še zadnja tema – ***Slovenci po drugi svetovni vojni***, pri kateri se pozornost namenja reševanju mejnih vprašanj z Italijo in Avstrijo ter učenju o osamosvojitvi Slovenije in prizadevanjih za mednarodno priznanje.

Elemente domovinske vzgoje je pri *zgodovini* najti pretežno v zadnjih dveh letih, in sicer v ne pretirano velikem obsegu glede na obsežnost predmeta. Predmet dojemam kot zelo dobro podlago za nadaljnjo poučevanje o dosežkih Slovenije, privzgojitev domoljubnih čustev in soodgovornosti za domovino. Opazila sem tudi, da v učnem načrtu ni predvidene nobene medpredmetne povezave z *državljsko vzgojo in etiko*, kjer naj bi bila zagotovljena zastopanost državljskih in domoljubnih vsebin. Predvidene so le medpredmetne povezave, ki se navezujejo na vedenja, pridobljena pri *slovenščini*, *glasbeni vzgoji* (vedenja o vsakdanjiku in kulturnih dosežkih), *zemljepisu* in v šolski knjižnici.

6.2 IZBIRNI PREDMETI

V zadnji triadi imajo osnovnošolci iz nabora najrazličnejših izbirnih predmetov (*glej prilogo A*) možnost izbire treh, kar povečuje skrb za vsakega učenca, upoštevajoč njegove sposobnosti, interese in pričakovanja. Šola mora ponuditi najmanj tri naravoslovno-tehnične in najmanj tri družboslovno-humanistične izbirne predmete, med njimi obvezno *verstva in etiko*, *retoriko* in še en *tuji jezik*. Ponudba je v največji meri odvisna od razpoložljivih učiteljev, vsak učenec pa si mora izmed ponujenih predmetov izbrati tri, in sicer dva iz družboslovnega in enega iz naravoslovnega sklopa ali obratno. Izbirni predmet se ocenjuje, ima svoj učni načrt in se izvaja, če je najmanj 15 prijavljenih. Obveznemu izbirnemu predmetu je namenjenih 35 ur v

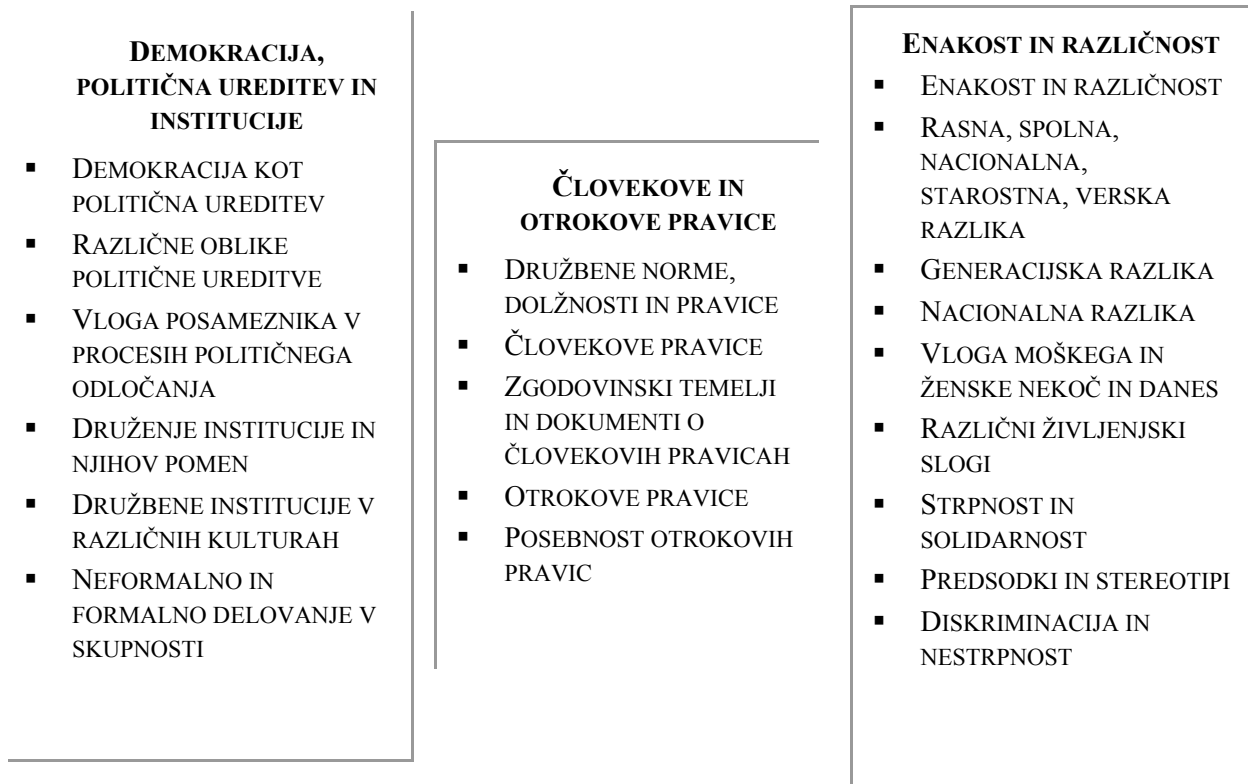
šolskem letu (enkrat več pa izbirnemu drugemu tujemu jeziku), razen v 9. razredu, ko je zaradi zgodnejšega zaključka pouka teh ur 32. V naslednjem letu osnovnošolec lahko nadaljuje z novim iz dve- ali triletnega predmetnega sklopa, lahko pa si izbere povsem drug enoletni predmet (Pretnar 2000: 26–29).

6.2.1 Državljska kultura (enoletni predmet)

Predmet *državljska kultura* se navezuje na predmet *državljska vzgoja in etika*, in ta dva naj bi po besedah sedanjega ministra za šolstvo in šport, zagotavljala zastopanost domoljubnih vsebin v sprejetih kurikularnih dokumentih osnovne šole, in sicer v okviru predmetnega pristopa. *Državljska kultura* je glede na cilje samostojna celota, že osvojeno znanje pa nadgrajuje in se navezuje na različne vsebine iz drugih družboslovnih predmetnih področij. Je enoletni izbirni predmet, ki si ga učenci lahko izberejo v 9. razredu. Obsega 32 ur in se izvaja enkrat tedensko. Opredeljeni so trije vsebinski sklopi, izmed katerih vsak vsebuje nabor predlaganih tem. Poučevanje teh oziroma doseganje operativnih ciljev je med drugim odvisno od že pridobljenega znanja pri predmetu *državljska vzgoja in etika* in interesov učencev. Učitelji naj bi od učencev zahtevali predvsem aktivnosti, kot je delo v skupini, diskusija, raziskovalno učenje in samostojno opazovanje, kar vodi k razvijanju dialoga. Ta predmet lahko poučuje učitelj, ki izpolnjuje pogoje za poučevanje *državljske vzgoje in etike*.

Državljska kultura prispeva k spoznavanju temeljnih mednarodnih organizacij ter dokumentov, listin in dogodkov, ki so vezani na pojem človekovih in otrokovih pravic. Temelji na spoznavanju lastne nacionalne in kulturne tradicije in učence s pomočjo primerjav seznanja z drugimi kulturami in družbenimi ureditvami. Obravnava predpisanih vsebin (*glej shemo 6.2.1.1*) naj bi učence vzgajala za medsebojno strpnost in spoštovanje različnosti ter prispevala k razvijanju kritičnega dojemanja aktualnih domačih in mednarodnih problemov.

Shema 6.2.1.1: Predlagane vsebine znotraj treh vsebinskih sklopov pri predmetu državljanska kultura

Vir: Ministrstvo za šolstvo in šport: Učni načrt predmeta državljanska kultura, 7–10 (Internet 5).

V prvem sklopu **Demokracija, politična ureditev in institucije** se kot že ime samo pove, učenci seznanijo oziroma razširijo znanje o tipično državljanskih temah, kot so demokratična oblika vladanja, institucije, način odločanja in civilna družbe. Tudi v drugem sklopu **Človekove in otrokove pravice** ni najti indikatorjev domoljubja in domovinske vzgoje. Tu učenci obnovijo znanje o pravicah in dolžnostih ter o človekovih pravicah in ga nadgradijo s poznavanjem pomembnih dokumentov in listin ter s pravicami otrok. V zadnjem vsebinskem sklopu **Enakost in različnost** sem zopet prišla do enakega zaključka, torej da ne vsebuje iskanih indikatorjev. Osrednja pozornost je namenjena ravnim, spolnim, starostnim, verskim, generacijskim in nacionalnim razlikam ter strpnosti, stereotipom in diskriminaciji.

Ozirajoč se na načrtane splošne cilje predmeta, še posebej tistega, ki predvideva razvijanje dejavnega odnosa do nacionalne in kulturne identitete, sem sklepala, da bom tu našla kar nekaj elementov domovinske vzgoje. Po natančnem pregledu vsakega izmed treh sklopov, za katere so v učnem načrtu definirani operativni cilji, predlagane vsebine, medpredmetne povezave,

specialnodidaktična priporočila in pojmi, ki naj bi jih učenci usvojili, sem ugotovila, da temu ni tako. Učni načrt predvideva podajanje državljskih vsebin, ki se v grobem nanašajo na institucije, pravice in dolžnosti ter državljske vrednote. Čeprav je državljska vzgoja nadgradnja domovinske, ta predmet veliko bolj prispeva k poznavanju demokratične družbene ureditve, zavedanju svojih pravic in morda k aktivnejši participaciji v družbenem življenju kot pa h krepitvi domoljubnih čustev.

6.2.2 Etnologija⁵ (dveletni predmet)

S področja etnologije sta učencem osmega in devetega razreda ponujena dva predmeta, ki naj bi bila oba tako domoznanska kot tudi del širšega kulturnega razvoja mladega človeka, in sicer:

- *srečanja s kulturami in načini življenja* in
- *sodobnosti z razsežnostmi dediščine*.

Odredba o smeri izobrazbe v devetletni osnovni šoli določa (5. čl.), da je učitelj etnoloških predmetov lahko tisti, ki je končal enopredmetni ali dvopredmetni univerzitetni študijski program iz etnologije in kulturne antropologije, in tudi tisti, ki je končal dvopredmetni univerzitetni študijski program iz geografije, pedagogike, sociologije, umetnostne zgodovine ali zgodovine.

Srečanja s kulturami in načini življenja

Prvi etnološki predmet, ki je na voljo v osmem razredu v obsegu 35-ih ur, učencu v letu dni omogoči spoznati temeljna vprašanja etnološke vede oziroma vprašanja, ki zadevajo našo dediščino, način življenja pa tudi svetovna prizadevanja za ohranjanje kulturne dediščine. Učenec naj bi se preko spoznavanja lastne dediščine učil spoštovanja vrednot in načinov, kako prispevati k izboljšanju življenja. Učenci pri tem izbirnem predmetu spoznavajo, kako strokovnjaki dediščino odkrivajo, jo vrednotijo in kako jo z etnološkega vidika ohranjajo. Pridobljeno vedenje krepi otrokovo zavedanje o lastni in narodni identiteti (Pretnar 2000: 141–142).

---

⁵ Za etnološka izbirna predmeta ni na voljo učnih načrtov tako na spletni strani Ministrstva za šolstvo in šport, kot tudi v NUK-u, Osrednji humanistični knjižnici na Filozofski fakulteti ter OŠ Sp. Šiška v Ljubljani. Ugotovitve tako slonijo na opisu predmetov, pridobljenih iz literature o opisu devetletke.

Sodobnosti z razsežnostmi dediščine

Drugi enoletni predmet, *sodobnosti z razsežnostmi dediščine*, je načrtovan zlasti za učence devetega razreda. Pri tem predmetu naj bi učenec nadgrajeval v poprejšnjem letu pridobljeno znanje in dediščino soočil s sodobnim življenjem okoli sebe, in sicer skozi odkrivanje kulture igre, kulinarčne kulture, odnosov v družbi ipd. Učenec naj bi se pri predmetu, tudi z raziskovanjem na terenu, naučil povezovati sodobne kulturne sestavine med seboj (npr. hrana, petje, bivanjske navade) (Pretnar 2000: 142).

Po pregledu skoraj tridesetih spletnih strani različnih osnovnih šol sem našla le eno, ki *etnologijo* sploh ponuja na izbiro. Združili so imena obeh predmetov in ga poimenovali kar *dediščina in način življenja*, v opis predmeta pa je Arzenškova, ki izvaja ta predmet (Internet 7), zapisala, da je temelj predmeta »v poznavanju kulturnih oblik v domačem kulturnem okolju, primerjalno pa na celotnem slovenskem etničnem ozemlju ter tudi pri drugih narodih in ljudstvih. Predmet spodbuja mladega človeka k razvoju razumevanja družbenih pojavov, eden temeljnih ciljev predmeta pa je oblikovanje pravilnega odnosa mladega človeka do lastne istovetnosti in domovinske vzgoje.« Pretnarjeva (2000: 142) je o etnoloških izbirnih predmetih zapisala, da tako v opredeljenih ciljih kot v vsebini oba vsebujeta elemente domovinskosti in domoljubja.

6.2.3 Filozofija za otroke (triletni predmet)

Filozofija za otroke je skupno ime za obvezni izbirni predmet v zadnji triadi, ki obsega 102 uri pouka oziroma 1 uro tedensko. Učenec lahko izbere filozofijo v sedmem, osmem in devetem razredu, vsakič drugače poimenovano samostojno celoto, in sicer:

- *kritično mišljenje,*
- *etična raziskovanja in*
- *jaz in drugi.*

Vsak izmed predmetov ob obravnavi različnih filozofskih problemov meri predvsem na razvijanje miselnih spretnosti učencev, samostojnega in kritičnega mišljenja ter razvijanje kreativnosti. Predpostavka programa je radoveden in razmišljajoč otrok, ki mu izobraževanje mora dati priložnost za razvoj tistih lastnosti, s katerimi se bo učinkovito vključil v življenje

demokratične družbe in bo lahko kos spremembam, ki jih prinaša hiter znanstveni, tehnološki in kulturni razvoj. Izhodišče pouka je vsako leto druga čitanka z zgodbami iz življenja otrok, v katere so prevedeni filozofski problemi in o katerih se nato razpravlja pri pouku. Vsako čitanko spremlja do podrobnosti dodelan didaktični priročnik z dodatno razlago filozofskega ozadja problema za učitelja, ki vodi razpravo. Bistvo predmeta je, da učitelj sledi učenčevim interesom, ki lahko kadarkoli izpostavijo kake druge probleme iz zgodbe. Učitelj filozofskih predmetov je lahko, kdor je končal univerzitetni študijski program filozofije ter kdor je končal dvopredmetni univerzitetni študijski program iz geografije, pedagogike, politologije, slovenščine, sociologije, sociologije kulture ali zgodovine (Odredba o smeri izobrazbe v devetletni OŠ, čl. 5).

Kritično mišljenje

Predmet predstavlja uvod v *filozofijo za otroke* in se izvaja v sedmem razredu, eno uro na teden. Osnovo programa predstavlja čitanka *Harijeva odkritja* in priročnik za učitelja *Filozofsko raziskovanje*. Namen predmeta je razvoj kritičnega mišljenja, vsebine pa zajemajo filozofske probleme mišljenja, njegovih zakonitosti, pojem človeka in medčloveških odnosov.

Program obsega štiri nadgrajujoče se teme. Prvi dve zajemata analizo pojmov raziskovanje, mišljenje, resnica, razumevanje pojma osebnostna identiteta in utemeljevanje ter spoznavanje funkcije šole in izobraževanja. Pri tretji temi ***Um, človek in kultura*** učenci oblikujejo pojem človeka, za katerega sta značilna kultura in zmožnost racionalnega mišljenja ter spoznajo pojem kulture in z njo povežejo naslednje: simbol, ceremonija, ritual, spoštovanje, večinsko mnenje, dolžnost in pravica, pravila, svoboda. Pri zadnji temi pa analizirajo pojem osebnosti in odnosov z drugimi.

Predmet *kritično mišljenje* ne vsebuje elementov domovinske vzgoje, možna pa je vpeljava domoljubnih vsebin v temo *Um, človek in kultura*, saj obravnava pojme, ki jih vključujejo tudi domovinske in domoljubne vsebine.

Etična raziskovanja

Pri predmetu osmega razreda se uporablja čitanka *Liza*, in priročnik za učitelje *Etično raziskovanje*. Učenci na podlagi branja čitanke artikulirajo izkušnje iz svojega življenja, na

podlagi katerih potem razpravljajo o moralnem presojanju. Na konkretne situacije navežejo tudi premisleke o problemskih sklopih s področja etike.

Pri etičnih raziskovanjih obravnavajo šest tem. Teme ne vsebujejo indikatorjev domovinske vzgoje, vendar obravnavani pojmi predstavljajo zelo dobro podlago za vpeljavo ali navezavo na domoljubne vsebine pri prvih štirih izmed njih. Pri temi **Prav in narobe** osmošolci namreč oblikujejo stališča o razmerju med pravicami, dolžnostmi in privilegiji, pri temi **Svoboda in pravila** usvajajo pomen besed svoboda, svobodna volja in pravila, pri vsebinskem sklopu **Vrednote, dejstva, mnenje** pa razvrščajo vrednote po pomembnosti in raziskujejo odnos med vrednotami, dejstvi in mnenji. **Poštenost** izzove razpravo o tem, ali je zakonito vedno pošteno in ali so zakoni vedno dobri ter kdaj je treba protestirati proti nepoštenosti. Pri temi **Prijateljstvo** učenci na podlagi zgodb iz čitanke in preteklih izkušenj obravnavajo razmerje med prijateljstvom, ljubeznijo in enakostjo, z obravnavo vsebinskega sklopa **Diskusija** pa uvidijo pomembnost mišljenja.

Jaz in drugi

Pri obveznem izbirnem predmetu v devetem razredu je v uporabi čitanka *Marko*, učitelj uporablja priročnik *Raziskovanje družbe*. Namen programa je razvijanje samorefleksije o temeljnih načelih življenja v družbi s poudarkom na razliki med naravo in družbo, družbenih odnosih, vlogi zakona in vprašanju pravičnosti. Ob dilemah, ki se odprejo junakom iz zgodb, in rešitvah, ki jih za te dileme najdejo (ali pa ne), učenci razvijajo svoje poglede na dane probleme. Devetošolci torej skozi raziskovanje in premišljanje konkretnih situacij, usvojijo vednost o družbi kot rezultat lastnega raziskovanja.

Uporaba čitanke sproži diskusije, ki so v učnem načrtu strnjene v tri vsebinska področja, in sicer **Družba**, kjer spoznavajo razliko med naravnim in družbenim ter razpravljajo o družbenih odnosih, institucijah in sprejemanju odločitev. Druga tema **Zakon** jih popelje do spoznanja, kakšen je pomen zakonov v vsakdanjem življenju in nepristranskosti sodišč. Na osnovi prebranih zgodb in svojih izkušenj iz preteklosti tudi ugotavljajo razliko med kaznijo in maščevanjem. Zadnji filozofski vsebinski sklop je **Pravičnost**, kjer se ta pojem obravnava v več različnih kontekstih, in sicer pravičnost v povezavi z zaslugami in z enakostjo možnosti ter pravičnost kot ustvarjanje možnosti za svobodo. Ob koncu leta pa učitelj vpelje še razpravo o odnosu med pravičnostjo in spoštovanjem pravic posameznika.

Pri vseh treh izbirnih filozofskih predmetih je, glede na v kurikulum opredeljene operativne cilje predmeta, možna napeljava diskusije na domovinske in še posebej na državljanske vsebine (slednje so izpeljane iz domovinskih).

6.2.4 Geografija (dveletni predmet)

V zadnji triadi lahko učenci izbirajo tudi med dvema izbirnima predmetoma, ki razširjata in poglobljata znanja, pridobljena pri *geografiji*. Ta dva predmeta sta:

- *življenje človeka na Zemlji* in
- *raziskovanje domačega kraja in varstvo njegovega okolja*.

Prvi predmet je na voljo v osmem razredu in nadgrajuje znanje o odvisnosti človeka od narave na različnih svetovnih kontinentih. Elemente domovinske vzgoje je najti le pri drugem predmetu, ki si ga učenci lahko izberejo v devetem razredu OŠ – *raziskovanje domačega kraja in varstvo njegovega okolja*.

Raziskovanje domačega kraja in varstvo njegovega okolja

V 32-ih urah izbirnega predmeta, učenci nadgrajujejo pri *geografiji* pridobljeno znanje o Sloveniji kot svoji domovini. Pri izbirnem predmetu se poslužujejo predvsem metod in oblik terenskega dela, projektne dela in študij primerov. Pouk naj bi bil tako bolj zanimiv in dinamičen, predvidene so tudi dobro pripravljene ekskurzije po Sloveniji in obravnava učencem najbolj zanimivih vsebinskih področij. Predmet je razdeljen na tri vsebinske dele, in sicer spoznavajo naravnogeografske in družbenogeografske značilnosti domačega kraja ter varstvo okolja in varstvo naravne in kulturne dediščine v domačem kraju in njegovi okolici.

Elemente domovinske vzgoje najdemo pri tretji obravnavani temi, in sicer v obsegu omejenem na spoznavanje in ohranjanje naravnih in kulturnih spomenikov Slovenije in poznavanje njihovega pomena.

6.2.5 Glasba (triletni predmet)

Pri treh enoletnih glasbenih izbirnih predmetih učenci spoznajo pomen uresničevanja višjih kulturnih potreb in ob glasbenih dejavnostih razvijajo odgovornost za skupno sodelovanje. Predmeti, pri katerih učenci uresničujejo svoje interese za glasbeno umetnost in kulturo, so:

- *ansamblska igra,*
- *glasbeni projekt* in
- *glasbena dela.*

Predmet *ansamblska igra*, kjer gre predvsem za poustvarjanje vokalnih, instrumentalnih in vokalno-instrumentalnih vsebin, ne vsebuje elementov domoljubja in domovinske vzgoje. Te elemente pa vsebujeta ostala dva izbirna glasbena predmeta.

Glasbena dela

Pri tem predmetu učenci spoznajo različne glasbene sloge, zvrsti in žanre, iščejo informacije o glasbi v literaturi in vrednotijo glasbene dosežke. Poudarek pa je tudi na obiskovanju glasbenih prireditev in poročanju o njih.

V učnem načrtu se dva izmed desetih operativnih ciljev nanašata na domoljubne vsebine, in sicer naj bi učenci pri predmetu spoznali ljudsko glasbeno zapuščino in poglobili odnos do nje. V ta namen poslušajo zvočne glasbene zapise slovenskih ljudskih avtohtonih pesmi in priredb, obravnavajo pa tudi skladbe ustvarjalcev s citati iz ljudske glasbe.

Glasbeni projekt

Učenci oblikujejo ali poustvarijo glasbeno predstavo oziroma projekt, ki je značilen za določen kulturni čas in prostor. Med letom tudi raziščejo neko glasbeno področje (npr. glasbene ustanove, zapuščino ljudske glasbe, delo znanega ustvarjalca) in ga predstavijo v šolskem časopisu ali na razstavi. Predmet je ustvarjalno naravnani in spodbuja uporabo pridobljenih medpredmetnih znanj. V učnem načrtu je opredeljenih šest operativnih ciljev in dva izmed njih vsebujeta domoljubne elemente. Učenci, ki si izberejo ta predmet, raziščejo, predstavijo ali objavijo glasbeno zapuščino v svojem okolju, npr. ljudska glasbila, pesmi, plesi in folklorne skupine. Prav tako raziščejo določeno glasbeno dejavnost posameznikov ali ustanov v svojem okolju, npr. obišejo znanega skladatelja ali izvajalca, pevski zbor ali nenazadnje glasbeno šolo.

Pri *glasbenih delih* in *glasbenem projektu* učenci spoznavajo ljudsko zapuščino, našo glasbeno kulturno dediščino ter tudi pomembne današnje ustvarjalce, ustanove in prireditve. Pri raziskovanju se osredotočijo na svojo ožjo in širšo okolico, torej na del slovenskega ozemlja in zapuščine. Skozi njeno vrednotenje in spoznavanje imajo priložnost za razvijanja občutka pripadnosti, ohranjanja naše dediščine, s predstavitvami in objavami pa za prenašanje znanja na ostale učence in sokrajane.

6.2.6 Plesne dejavnosti (triletni predmet)

Osnovnošolci lahko v zadnji triadi izobraževanja v okviru plesnih dejavnosti izbirajo med naslednjimi enoletnimi predmeti:

- *ples,*
- *ljudski plesi* ter
- *starinski in družabni plesi.*

Cilji predmetov so seznanjanje s plesom in njegovimi različnimi vejami vseh otrok, ki jih to zanima. Ples kot predmet osnovnošolske vzgoje namreč pomaga pri oblikovanju celostne podobe vsakega človeka. Učenci si prek plesa pridobijo možnosti telesnega izražanja, ki je enako pomembno kot besedno izražanje, poleg tega pa je pomemben spodbujevalec doživljanja in razmišljanja. Nenazadnje naj bi vsak človek poznal umetnost in njene zvrsti ter že v šoli pridobil vedenje o plesu in človekovih gibalnih možnostih.

Pri predmetu *ples* ter *starinski in družabni plesi* ni najti indikatorjev domovinske vzgoje. Pri prvem učenci pridobivajo občutek za možne gibe pri plesu, se igrajo ritmične igre in urijo mišični spomin. Pri drugem se naučijo osnov klasičnega baleta in kratko zgodovino plesne umetnosti. Posvetijo se lažjim starinskim plesom, vadijo nekatere standardne in latinsko-ameriške plese ter se, poleg usvojitve pravil lepega vedenja, pripravijo na kratek šolski nastop.

Ljudski plesi

Predmet je razdeljen na tri trimesečja, in sicer v prvem udeleženci spoznavajo temelje in elemente slovenskih ljudskih plesov in se seznanjajo s plesnimi značilnostmi različnih

predelov Slovenije. V drugem trimesečju se postopno učijo in v tretjem nadalje vadijo nekatere lažje slovenske ljudske plesne iz razpoložljive literature (npr. Hruške, jabolka, slive iz Bele krajine, Potolčena in Kovtre šivat z Gorenjske, Kosmatača s Štajerske, Marko skače iz Prekmurja).

Vsebinsko so vsi trije sklopi plesne dejavnosti povezani s *slovenščino*, *zgodovino*, *glasbo* (spremljava gibov, glasbena dela preteklih obdobij in današnjega časa), in nenazadnje z *zemljepisom*, predvsem kar zadeva plesne značilnosti različnih predelov Slovenije, ki se odražajo tudi v plesu. Elemente domoljubja je najti le pri predmetnem sklopu *ljudski plesi*, nanašajo pa se na ljudsko plesno zapuščino.

6.2.7 Slovenščina (triletni predmet)

Med obveznimi izbirnimi predmeti je na voljo tudi sklop predmetov, ki nadgrajujejo in razširjajo znanje v okviru predmeta *slovenščina*. Ta sklop tvorijo trije predmeti, in sicer:

- *gledališki klub*,
- *literarni klub* in
- *šolsko novinarstvo*.

Gledališki klub

Izbirni predmet je enoleten in se lahko izvaja v 7., 8. in 9. razredu osnovne šole (glede na število prijav). Uresničevanje zastavljenih ciljev je odvisno od sposobnosti in predznanja učencev, ki tvorijo skupino. *Gledališki klub* izhaja iz vsebin dramske vzgoje pri pouku književnosti, dopolnjujejo ga nova besedila in spoznavanje aktualnih dogodkov v slovenskih gledališčih. Namen predmeta ni oblikovanje gledališke predstave pač pa pridobivanje gledališke kulture in spodbujanje obiskovanja gledaliških predstav. Med cilje predmeta spada, da učenci pričnejo ceniti gledališko dejavnost našega in drugih narodov in da ob branju domačih in tujih dramskih del ter gledanju predstav razvijajo osebno in nacionalno identiteto.

Pri predmetu otroci berejo, razčlenjujejo in vrednotijo osrednja besedila slovenske in tuje dramatike ter spremljajo kritike predstav v medijih. Učni načrt vsebuje razčlenjene

funkcionalne in izobraževalne cilje po vsebinskih področjih, ki se nanašajo na besedilo in uprizoritev, mladinsko dramsko in lutkovno gledališče ter film, radijsko in televizijsko igro. Učni načrt predlaga v obravnavo 18 besedil, ki se nanašajo na mladinsko dramsko in lutkovno ter radijsko igro.

Funkcionalni in izobraževalni cilji *gledališkega kluba* ter opredelitev temeljnih znanj ne vsebujejo elementov domovinske vzgoje, vsebujejo pa jih splošni cilji predmeta. Eden izmed njih je razvijanje nacionalne identitete ob branju tujih in domačih dramskih del. Zelo dobra pa je tudi zastopanost slovenskih avtorjev v naboru 18-ih besedil, saj so skoraj vsa izpod peres domačih ustvarjalcev.

Literarni klub

Predmet zajema dve podpodročji, in sicer **bralni klub** ter **leposlovno pisanje**. Prvo podpodročje spodbuja enakopraven dialog bralcev. Učitelju so pri poučevanju v oporo sezname mladinskega čtiva, pomembni pa sta povezavi z gibanjem *Bralna značka* in *S knjigo v svet*. Drugo podpodročje je dopolnilo šolskemu branju književnosti, ki učencem ponuja možnost za literarno ustvarjalnost z možnostjo objave najboljših besedil v (šolskih) časopisih ali radijskih oddajah. Leposlovno pisanje sicer obsega več sklopov: poustvarjalno in ustvarjalno pisanje, pisanje o literarnoestetskem doživljanju književnosti, pisanje strokovnih in publicističnih besedil o književnosti ter urejanje razrednih ali šolskih literarnih publikacij. Med splošne cilje *literarnega kluba*, spada razvijanje pozitivnega odnosa do književnosti, spremljanje različnih književnih zvrsti, vrednotenje ter razmišljanje in pisanje o prebranih umetnostnih besedilih. Otroci naj bi si ob branju oblikovali osebno in narodno identiteto, spoznavali druge kulture in si privzgojili strpen odnos do njih.

Učni načrt v največjem obsegu zajema razčlenjene funkcionalne in izobraževalne cilji, ki ne vsebujejo indikatorjev domovinske vzgoje. Oboji poudarjajo pomen spoznavanja kakovostne in raznovrstne, slovenske in svetovne leposlovne ter poljudnoznanstvene literature, namenjene mladim in odraslim. Za uresničevanje ciljev je pripravljen cel nabor besedil 95-ih različnih avtorjev (47 slovenskih) in pri nekaterih so predlagana za obravnavo tudi do tri besedila. Učitelj izbere tista, ki bi po njegovem mnenju v največji meri pripomogla k doseganju predpisanih ciljev, torej tudi k oblikovanju osebne in narodne identitete.

Šolsko novinarstvo

Šolsko novinarstvo je še zadnji enoletni izbirni predmet v okviru *slovenščine* in se prav tako lahko izvaja v 7., 8. in 9. razredu ter obsega 35 oziroma 32 ur. Predmet se navezuje na raziskovanje neumetnostnih jezikovnih zvrsti, še posebej publicističnih. Učenci nadgrajujejo pri *slovenščini* in pri urejanju šolskih glasil pridobljeno znanje o tvorbi neumetnostnih besedil ter se posvečajo jezikoslovju, stilistiki in dialektologiji. Med splošne cilje predmeta spada razvoj pozitivnega razmerja do slovenskega jezika, zavest o jeziku kot najpomembnejšemu delu kulturne dediščine in s tem temeljna prvina človekove osebne in narodne identitete. Zavedajo se tudi, da je slovenski jezik državni jezik v Republiki Sloveniji ter si oblikujejo narodno in državljsko zavest.

Učni načrt vsebuje razčlenjene funkcionalne in izobraževalne cilje. Funkcionalne cilje uresničujejo tako, da prebirajo in razčlenjujejo časopisni in revijski tisk, sledijo radijskemu in televizijskemu programu ter si oblikujejo kritičen odnos do medijev. K uresničevanju ciljev prispevajo še z ustvarjanjem razrednega in šolskega časopisa, pripravljanjem oddaj na šolskem radiu in objavljanjem prispevkov v časopisih. Izobraževalni cilji se nanašajo na poglobljanje temeljnih jezikoslovnih pojmov, spoznavanje najbolj pogostih oblik novinarskega sporočanja ter zbiranje in raziskovanje slovstvene folklore.

V nasprotju z *gledališkim* in literarnim *klubom*, ki razširjata znanje s področja književnosti, *šolsko novinarstvo* v največji meri pogloblja jezikoslovno znanje. Prvine domoljubne vzgoje najdemo predvsem med splošnimi cilji predmeta, ki narekujejo poznavanje in spoštovanje slovenskega jezika kot najpomembnejšega dela naše kulturne dediščine in kot temeljne prvine razvijanja posameznikove narodne identitete. K temu prav gotovo prispeva tudi obravnava besedil, ki so v zadovoljivem obsegu dela domačih avtorjev.

6.2.8 Turistična vzgoja (enoletni predmet)

Turistična vzgoja je namenjena učencem od sedmega do devetega razreda. Predmet je nadgradnja pridobljenega znanja že pri *geografiji*, *zgodovini*, *slovenščini*, *tujem jeziku* in pri drugih predmetih. Zasnova predmeta združuje geografske, etnološke, zgodovinske, družbene in ekonomske vidike turizma, saj je turizem kot družbeno gibanje zanimiv za več strok.

Temeljni namen predmeta je učencem privzgojiti zanimanje in pozitiven odnos do turizma. *Za turistično vzgojo* so seveda določeni splošni cilji, in mednje spada, da učenci spoznavajo turizem v Sloveniji ter pomembne institucije (Turistična društva, agencije, Turistična zveza Slovenije) in poklice v tej gospodarski dejavnosti. Pomembna usmeritev predmeta je, da učenci spoznavajo in vrednotijo naravne, družbene, gospodarske in politične osnove za razvoj turizma, zlasti naravno in kulturno dediščino v domačem okolju in Sloveniji in ob tem pridobivajo nacionalno samozavest in ponos.

Predmet je razdeljen na pet vsebinskih sklopov. Izmed njih k domovinski vzgoji in vzbujanju domoljubnih čustev prispeva najobsežnejši sklop – ***Osnove za razvoj turizma v domačem kraju/pokrajini***. Tu učenci spoznajo naravne in družbene osnove za razvoj turizma, turizem kot gospodarsko dejavnost ter turistični bonton. Elemente domovinske vzgoje vsebujejo operativni cilji za poučevanje družbenih osnov, pri čemer se učenci osredotočijo predvsem na svoj kraj oziroma regijo (odvisno od stopnje turistične razvitosti). Učenci usvojijo splošno znanje o naravni in kulturni dediščini, nato pa poskušajo najti čim več naravnih in kulturnih spomenikov (muzejev, spomenikov, cerkva, prireditev idr.) v svojem kraju/regiji ter razpravljajo, kako bi to dediščino izkoristili v turizmu. Spoznavajo tudi primere turističnih prireditev, ki temeljijo na dediščini.

Učenci, ki si izberejo ta predmet, v enem letu pridobijo kar nekaj znanja o turizmu, Sloveniji in še posebej o pokrajini, v kateri živijo. Ob koncu leta morajo med drugim znati o svoji ožji in širši okolici znati povedati vse, kar bi turista utegnilo zanimati. Usvojeno znanje in zbrane informacije lahko predstavijo npr. kot voditelji ekskurzije po domačem kraju in/ali okolici. Menim, da predmet igra pomembno vlogo pri spoznavanju in pozitivnem vrednotenju (dela) domovine, s tem pa pri učencih narašča tudi spoštovanje do nje in navezanost nanjo.

6.2.9 Umetnostna zgodovina (triletni predmet)

Umetnostna zgodovina je veda, ki obravnava zgodovino idej in njihov izraz v likovnih zvrsteh. Temeljni cilj in namen predmeta je vpeljati učenca v svet umetnostnih spomenikov od davnine do naših dni. Učenec se za predmet lahko odloči v 7., 8. ali 9. razredu oziroma v vseh treh razredih. Na izbiro so trije umetnostno-zgodovinski predmeti:

- *kaj nam govorijo umetnine,*

- *življenje upodobljeno v umetnosti* in
- *oblika in slog*.

Predmet učenca uči pristopa k likovni umetnini, razumevanja različnih izraznih načinov v umetnosti ter ga navaja na varovanje in ohranjanje umetnostne dediščine in na oblikovanje stališč glede skrbi (individualne, kolektivne) za umetnostne spomenike. Posamezne sestavine predmeta naj bi imele veliko humanistično in narodno zavedno vlogo, ker učencu dajejo široko kulturno izobrazbo, mu odpirajo vrata v svetovno in slovensko umetnost, ki naj jo spozna in prepozna kot posebno vrednoto.

Kaj nam govorijo umetnine?

Umetnostno-zgodovinske vsebine so razporejene tako, da učenci, ki si izberejo ta predmet, spoznavajo konkretne vsebine, temeljne ikonografske pojme (npr. portret, pokrajina, tihožitje) ter se preskusijo v likovni analizi. Osnovnošolci spoznajo razliko med posvetno in nabožno ter industrijsko in množično umetnostjo. Spoznajo različne obstoječe upodobitve človeka (npr. portret, karikatura, podoba igre, dela), upodobitve vsakdanjosti (npr. kmečkega, meščanskega, otroškega življenja) in upodobitve narave (npr. pokrajin, mest, rastlin, živali, vesolja). Učenci spoznajo tudi izvire mitoloških upodobitev (miti, legende, basni, antični bogovi, srednjeveški epi – Kralj Matjaž itd.) in nabožnih upodobitev (podobe boga različnih ver, svetih oseb, njihovih dejanj, onostranstva itd.). Pri obravnavanih terminih in upodobitvah se seznanijo s ključnimi spomeniki slovenske in evropske umetnosti.

Življenje upodobljeno v umetnosti

Učenci lahko še poglobijo in razširijo pridobljeno znanje in si izberejo predmet *življenje upodobljeno v umetnosti*. Pri predmetu se spoznavajo s sociološko-antropološkimi okoliščinami ljudi, ki so umetnost ustvarili in jo uživali v času nastanka. Spoznavanje okoliščin nastanka del in interesov družbe poteka pregledno, skozi posamezna zgodovinska obdobja. Pri predmetu obravnavajo življenje v različnih časovnih obdobjih z namenjanjem pozornosti najdbam in ohranjenim stvaritvam na slovenskih in evropskih tleh. Učenci spoznavajo železnodobno družbo (situla iz Vač), egipčansko, grško in rimsko umetnost (domovanje na podeželju – Emona, Šempeter), preseljujoča se ljudstva ter okolje Cerkve, kjer obravnavajo samostane kot samostojna naselja. Spoznavajo tudi meščanski srednji vek z nanašanjem na Santoninov opis Škofje Loke in Celja (podobe na freskah 15. stoletja).

Nadaljujejo z renesanso, barokom, protestantskimi deželami, rokokojem in časom revolucij, ki jih zaznamujejo pomembna dela evropskih umetnikov. Proti koncu leta se zopet ustavijo na slovenskih tleh, ko z obravnavanjem stvaritev Jožefa Tominca in Matevža Langusa, razširjajo znanje o slovenskem meščanstvu v 19. stoletju oziroma o Prešernovem času. Lotijo se še realizma, mestne in podeželske idile okoli leta 1900 (Ivana Kobilica – Poletje) ter zaključijo z upodobitvami stisk zaradi vojne, izčrpanosti in prenaseljenosti v 20. stoletju.

Učence skozi celo leto spodbujajo k ustvarjanju »zgodovinske skice« s pomočjo že znanih in na novo usvojenih podatkov. Npr. s pomočjo Prešernovih Poezij, portretov Prešernovih prijateljev (Langus, Stroy itd.), upodobitev Primicove Julije, meščanstva na slikah in grafikah, razpravljajo in ugotavljajo, kaj so v tistem času brali, kakšno glasbo so poslušali ter kakšna je bila njihova plesna kultura.

Oblika in slog

Pri umetnostno-zgodovinskem predmetu *oblika in slog*, ki je na razpolago v devetem razredu, učenci spoznajo estetska merila, ki opredeljujejo umetnost v Evropi in Sloveniji. S podobnim pregledom časovnih obdobj, kot je zastavljen pri prejšnjem predmetu, se tokrat osredotočijo na osnove stilistike in razpoznavajo oblike in slog pri portretih, stebrih, utrdbah ter uporabo svetlobe, barv, prostora idr. Ta spoznanja med letom prenašajo na spomenike in sorodne stvaritve, izbrane bodisi iz Slovenije bodisi iz širšega okolja.

Pri umetnostni zgodovini je predstavljen tudi prispevek slovenskega prostora k umetnosti. Če je znanje s strani učiteljev podano kakovostno in v skladu z učnim načrtom ter pade na plodna tla, potem je veliko možnosti, da se doseže eden izmed pomembnih ciljev predmeta in si učenci prek seznanjanja z umetnostjo domačega okolja oblikujejo narodno zavest in samospoštovanje. To pa je zagotovo tudi eden izmed ciljev domoljubne vzgoje.

6.2.10 Verstva in etika (triletni predmet)

Pouk *verstva in etike* naj ne bi stremel k prevzemanju določenih (verskih) nazorov, ampak k izoblikovanemu in preišljenemu osebnemu odnosu do verskih ter etičnih vprašanj. Izvaja se v sedmem, osmem in devetem razredu (*verstva in etika I, II, III*). Poseben poudarek je na poznavanju krščanstva, ki je s svojimi različnimi sestavinami sooblikovalo našo civilizacijo in

kulturo, skupaj z drugimi nazori in duhovnimi usmeritvami, ki so se porodile v kritičnem soočanju z njim (humanizem, razsvetljenstvo). Med splošne cilje predmeta spada pridobivanje objektivnega znanja in razgledanosti iz omenjenega področja ter spoznavanje vloge krščanstva pri razvoju evropske kulture in oblikovanju slovenskega naroda. Pomembno je še poudariti, da se predmet nanaša na obravnavo avtentičnih besedil in aktualnih problematik in da zaradi raznih negativnih ter pozitivnih konotacij ni priporočljivo, da predmet poučuje duhovnik. Kurikul sicer vsebuje obsežen seznam literature v pomoč učitelju, predmet pa lahko poučuje učitelj, ki je končal dvopredmetni univerzitetni študijski program iz filozofije, pedagogike, sociologije, teologije ali zgodovine in opravil ustrezen študijski program za izpopolnjevanje iz *verstev in etike* (Odredba o smeri izobrazbe strokovnih delavcev v devetletni OŠ, čl. 5).

Verstva in etika I

V sedmem razredu je predmet celoletne obravnave svet, v katerem živimo. V učnem načrtu je predvideno, da naj bi učenci dojemali raznolikosti verstev kot sestavine raznolikosti sveta. Učenci spoznavajo značilnosti verstva okolja, v katerem živijo, iščejo lastno identiteto ob spoznavanju in sprejemanju različnosti drugih ter namenjajo pozornost načelom in vrednotam, ki omogočajo sožitje.

Pri pouku obravnavajo obvezne teme, in sicer *Verstva sveta – svetovi verstev*, kjer se informirajo o obstoju različnih verstev in spoznajo prevladujoče v Sloveniji ter *Krščanstvo, islam in budizem*. Nato imajo možnost izbire med temama ***Vzorniki in avtoritete***, pri kateri spoznavajo Primoža Trubarja, Antona Martina Slomška, mati Terezo, Martina Luthra Kinga ter Gandhija in njihove vrednote ter temo *Enkratnost in različnost*, ki se naša na razlikovanja na osnovi rase, spola, narodne pripadnosti idr. Učni načrt vsebuje še izbirne oziroma dodatne teme, ki so *Judovstvo, Azijska verstva, Tradicionalne religije, Nova religiozna gibanja, Reševanje nasprotij, dogovarjanje in/ali nasilje* ter *Človek in narava*.

Pri predmetu ni najti elementov domovinske vzgoje, razen če učenci izberejo temo *Vzorniki in avtoritete* in se obravnava A. M. Slomška in P. Trubarja navezuje tudi na njun pomen za slovenstvo.

Verstva in etika II

V osmem razredu je rdeča nit predmeta skupnost. Osmošolci, ki si izberejo ta predmet, spoznavajo različne verske skupnosti, odnose med njimi in posledice življenja v skupnosti. Osmi razred je po vsebini središčen pri obravnavanju verstev, predmet obravnave pa so »življenjske teme«, kot so: družina, prijateljstvo, ljubezen, spolnost, egocentričnost in solidarnost v stiskah ter delo in poklic.

Med obvezne teme pri drugem letu predmeta sodi vsebinski sklop *Ljudje in verstva – religijska kultura*, kjer spoznavajo religiozna doživljanja in obrede. Tema *Religije: skupnost, obredi, simboli, izkustvo* se nanaša na opis velikih verskih praznikov, *Življenjska vodila religij* pa na spoznavanje zapovedi in prepovedi v različnih verah. Zadnja obvezna tema je *Svoboda, vest, odgovornost*, ki vključuje spoznavanje avtoritete, avtonomije in anarhije. Sledijo tri teme, izmed katerih si osnovnošolci izberejo eno za obravnavo: *Družina, Prijateljstvo, ljubezen, spolnost* ter *Delo in/kot poklic*. Izbirne oziroma dodatne teme pa so *Religijske skupnosti – družbene skupnosti*, kjer se spoznavajo z razdruževalno in združevalno družbeno močjo religij, sledi tema *Magija, okultizem, religija*, ki jo zaznamujejo pojmi vrač, okultno, astrologija ter za konec še *Egocentričnost in solidarnost v stiskah* in pa *Sanje, želje, cilji, razočaranja*.

Pri nobeni izmed obveznih, izbirnih ali dodatnih vsebin ni zaslediti indikatorjev domovinske vzgoje in domoljubja.

Verstva in etika III

V tretjem letu obravnave je temeljna kategorija oseba, njena odgovorna dejavnost v svetu in skupnosti. Predmet prispeva k pripravljenosti za odgovorno ravnanje v pluralistični demokratični družbi ob kritičnem presojanju vrednot in življenjskih okoliščin. Pouk je osredotočen na obravnavanje krščanstva, skupaj z njegovimi viri (Biblija), in smermi (razsvetljenje, kritika religije, humanizem), ki so iz njega izšle ali ga spremljale v evropskem in slovenskem prostoru. Krščanstvo je namreč dominantno verstvo v evropskem in slovenskem prostoru, skupaj z razsvetljenstvom in humanizmom pa je odločilno prispevalo k oblikovanju pojma osebe in njenega dostojanstva ter pravic in odgovornosti.

V učnem načrtu so opredeljene tudi obvezne teme, in sicer *Biblija: Stara in Nova zaveza, Krščanstvo in zahodna civilizacija*, ki zajema spoznavanje krščanskih korenin v judovski in grško-rimski kulturi, verske spopade in nujnost razlikovanja med cerkvijo in državo. Učenci

obravnavajo še vsebinski sklop *Religije in vprašanja smisla življenja*. Eno temo zopet lahko izberejo sami, in sicer imajo na razpolago *Rast krščanstva in njegove delitve*, *Razsvetljenje* in pa temo ***Krščanska inspiracija v delovanju pomembnih osebnosti slovenske domovine***. Cilj slednje je spoznati vidne krščanske osebnosti na Slovenskem kot zgled krščanske inspiracije pri oblikovanju slovenske kulture, socialne in nacionalne zavesti ter tako spoznati prepletenost med krščanstvom in slovenstvom. Krščanska spodbuda naj bi bila še posebej markantna pri ustvarjanju slovenskega knjižnega jezika, pismenosti, kulturne in narodne samozavesti (P. Trubar, J. Dalmatin, Š. Küzmič); pri spodbujanju narodne samozavesti (A. M. Slomšek) in socialnega čuta ter odgovornosti; pri versko-kulturnem misijonarskem delovanju med drugimi ljudstvi (Baraga) ter na različnih področjih umetnosti 20. stoletja (I. Cankar, E. Kocbek, J. Plečnik). Med dodatne oziroma izbirne teme spada *Verska (ne)strpnost*, *verske vojne*, *Znanost in vera*, ki se nanaša predvsem na interpretacijo nastanka sveta, *Ateizem in humanizem*, ki med drugim zajema spore o obstoju boga in ateizem kot državna ideologija.

V devetem razredu se ena tema – *Krščanska inspiracija v delovanju pomembnih osebnosti slovenske domovine*, v veliki meri navezuje na domoljubne vsebine, vendar ni nujno, da jo učenci izberejo za obravnavo.

6.3 SKLEP ANALIZE

Učni načrti **obveznih družboslovnih predmetov** *družba*, *državljska vzgoja in etika*, *geografija*, *glasbena vzgoja*, *slovenščina* in *zgodovina* vsebujejo kar nekaj elementov domoljubne vzgoje in domoljubja, kar sem preverjala s pomočjo indikatorjev, opredeljenih v začetku poglavja. V največjem obsegu gre za spoznavanje slovenske kulturne dediščine, kulturnozgodovinskih spomenikov in pomena slovenskega jezika kot državnega jezika, kar pripomore k oblikovanju narodne zavesti in identitete. Pri *družbi* in *spoznavanju okolja* učne vsebine zajemajo še spoznavanje slovenskih državnih simbolov (zastava, grb, himna), pri slednjem tudi pomen zaznamovanja državnih praznikov. Učna načrta *slovenščine* in *zgodovine* poleg najpogostejših elementov med operativnimi cilji vsebujeta spoznavanje vloge znanih Slovencev pri ohranjanju samobitnosti slovenskega jezika (P. Trubar, A. Bohorič, J. Dalmatin, V. Vodnik, F. Prešeren, I. Cankar idr.), začetke narodnega prebujenja ter pomen in vlogo razsvetljencev (A. T. Linhart, Ž. Zois, V. Vodnik). *Zgodovini* ter *državljski vzgoji* in

etiki je skupno, da del pozornosti namenjata še človekovim pravicam, slednja se v eni izmed vsebin osredotoči tudi na vzornike in avtoritete v slovenskem narodu ter na način ohranjanja zavesti o narodni pripadnosti. Nazadnje naj omenim še prispevek *glasbene vzgoje*, ki v okviru spoznavanja slovenske kulturne dediščine namenja posebno pozornost slovenski glasbeni zapuščini in slovenskim glasbenim ustvarjalcem ter *geografijo*, ki z organizacijo štirih interdisciplinarnih ekskurzij v različne dele Slovenije omogoča spoznavanje naše naravne in kulturne dediščine »v živo«.

Učni načrti desetih **izbirnih družboslovnih predmetov** prav tako vsebujejo nekatere indikatorje domovinske vzgoje in domoljubja, čeprav v veliko manjšem obsegu kot obvezni predmeti. Največ indikatorjev je najti pri triletnem predmetu *umetnostna zgodovina*, ki se dotakne spoznavanja, varovanja in ohranjanja slovenske umetnostne dediščine, ključnih spomenikov slovenske umetnosti in slovenskega prispevka k evropski in svetovni umetnosti. Predmet predstavlja umetnost kot posebno vrednoto in ima narodnozavestno vlogo. Enoletni predmet *turistična vzgoja*, dveletna predmeta *etnologija* in *geografija* ter triletni predmeti *glasba*, *plesne dejavnosti* in *slovenščina* prav tako posvečajo pozornost naši naravni in kulturni dediščini, s poudarki na slovenski ljudski plesni in glasbeni zapuščini ter jeziku. Izmed vseh teh se *turistična vzgoja* najbolj poglobljeno loti raziskovanja, ohranjanja in tudi promoviranja naše dediščine, saj naj bi učenec ob koncu leta o svojem kraju/regiji vedel vse, kar bi turista utegnilo zanimati. *Verstva in etika* je triletni izbirni predmet, ki v relativno majhnem obsegu zajema domoljubno vzgojo, in sicer gre za poučevanje vloge krščanstva pri oblikovanju slovenskega naroda ter vloge vidnih osebnosti kot zgled krščanske inspiracije pri oblikovanju slovenske kulture, socialne in narodne zavesti (P. Trubar, J. Dalmatin, A. M. Slomšek, I. Cankar, J. Plečnik, E. Kocbek idr.). Poudariti je treba, da te vsebine zajemata dve temi, ki pa sta izbirni. Nazadnje sta tu še triletni predmet *filozofija za otroke*, ki ima glede na vsebino velik potencial za vpeljavo elementov domovinske še bolj pa državljanske vzgoje ter enoletni predmet *državljska kultura*, katere cilj je med drugim spoznavanje nacionalne in kulturne tradicije, po moji oceni pa vsebuje podrobno obravnavo tipično državljanskih in ne domoljubnih vsebin (demokratska ureditev, institucije, človekove pravice). Državljska vzgoja sicer je nadgradnja domovinske, vendar se pri tem predmetu vsebina nanaša bolj na državljansko pismenost kot pa na krepitev ljubezni do domovine.

7. MNENJE OSNOVNOŠOLCEV O PRISOTNOSTI ELEMENTOV DOMOVINSKE VZGOJE V OSNOVNIH ŠOLAH

Fakulteta za družbene vede v Ljubljani in Fakulteta za management Koper sta v letošnjem letu za namene raziskave *Državljska in domovinska vzgoja v slovenskem šolstvu* izvedli anketo med osnovnošolci, srednješolci in študenti (glej prilogo B). Vprašanja so se nanašala na razumevanje in spoštovanje drugačnosti v šoli, vzgojo za demokracijo in domovinsko vzgojo ter na vključevanje domovinske vzgoje v pouk. S pomočjo pridobljenih rezultatov, ki mi jih je mentor kot nosilec raziskave posredoval, sem ugotovila, kaj si o usvojenem znanju s področja domovinske vzgoje in o njenem vključevanju v pouk mislijo osnovnošolci. Glede na to, da učni načrti več predmetov vključujejo spoznavanje, vrednotenje in ohranjanje naše naravne in kulturne dediščine, jezika, praznikov in obravnavajo osebe, ki so pomembne za slovenstvo, me je zanimalo, kako učenci vrednotijo ta znanja in ali je bil zanje vir usvojenih znanj osnovna šola.

74 % učencev je odgovorilo, da so se v šoli »precej« ali »v celoti« naučili slovenske himne in prepoznati vse državne simbole RS. 598 osnovnošolcev je izbiralo med odgovori na lestvici od ena do pet, kjer vrednost ena pomeni »nič«, pet pa »v celoti«. 62,5 % učencev je zopet izbralo najvišji možni vrednosti odgovora pri trditvi, da so se prav v šoli naučili ohranjati naravno in kulturno dediščino svoje domovine, da so v šoli pridobili znanja o osamosvajanju slovenske države, pa je najvišji vrednosti izbralo 60,3 % učencev. 56,4 % oziroma 56,5 % osnovnošolcev je izbralo odgovora »precej« ali »v celoti« pri trditvi, da v šoli razvijajo občutek pripadnosti Sloveniji oziroma, da so se v šoli naučili biti domoljuben in lojalen državljan. Po drugi strani pa jih je 16,9 % odgovorilo, da v njihovi šoli »nič« ali »malo« razvijajo občutek pripadnosti RS.

Osnovnošolci so tudi ocenjevali, kaj je po njihovem mnenju pomembno, da domoljuben državljan počne. Ocenjevali so 13 trditve na lestvici od ena do štiri, kjer ena pomeni »nepomembno«, štiri pa »zelo pomembno«. Glede na izračunane povprečne vrednosti odgovorov, so največ pomena pripisali spoštljivemu odnosu do slovenskega jezika (3,55), spoštovanju Ustave in zakonov (3,49) ter poznavanju besedila slovenske himne in ostalih državnih simbolov (3,17). Povprečne vrednosti glede pomembnosti so se pri ostalih trditvah gibale od 2,8 do 3 z izjemo trditve, da domoljuben državljan razobeša slovensko zastavo ob vseh državnih praznikih, ki je dosegla najnižjo povprečno vrednost (2,58). Glede praznikov naj

dodam še, da skoraj vsi v raziskavi udeleženi osnovnošolci vedo, kdaj je slovenski kulturni praznik, dan reformacije in božič, polovica pa jih zamenjuje dan državnosti ter dan samostojnosti in enotnosti.

Osnovnošolci so tako kar nekaj osnovnih elementov domovinske vzgoje in domoljubja usvojili v času izobraževanja na osnovni šoli, prav tako zaznavajo prisotnost spodbujanja lojalnosti in narodne pripadnosti Republiki Sloveniji. Ko so jih povprašali o njihovem stališču o vključevanju domovinske vzgoje v pouk, jih je 67,3 % izrazilo pozitivno stališče, 21,7 % niti pozitivno niti negativno, 11 % pa je izrazilo negativno stališče. Z uvedbo obveznega predmeta domovinske vzgoje se 48,7 % učencev ne strinja, 21,3 % se jih strinja, 30 % anketiranih pa je neopredeljenih. Iz slednjih podatkov pa je razvidno, da so učenci veliko bolj naklonjeni dodajanju sestavin domovinske vzgoje v pouk kot pa uvedbi dodatnega obveznega predmeta.

8. ZAKLJUČNE UGOTOVITVE

Opredelitev in vloga domovinske in državljsanske vzgoje ter patriotizma in navezava na pomen vključevanja teh vsebin v vzgojno-izobraževalne institucije

Predmet domovinske vzgoje je graditev pripadnosti državi na podlagi ljubezni do domovine, njen največji cilj pa soodgovornost za domovino (Granda 2006: 34). »Domovinska vzgoja je vzgoja ZA in ne PROTI, gre namreč za vzgajanje za ljubezen, za pripadnost, za vrednote, za smisel« (Zver 2006a: 19).

Biti del domovine pomeni zavedati se, da »koreninimo« v dani kulturi, s katero se istovetimo (Veber v Zver 2006a: 18). Pri vseh narodih gre za občutenje hkratne pripadnosti svojemu narodu in svoji državi, le da je pri malih narodih to občutenje mnogo bolj zavestno (Prunk 2006: 13). Pripadniki naroda se zavedajo svoje narodne identitete in se kot nezamenljiva velika skupnost svoje kulture ohranjajo tako, da poiščejo dogodke ali dosežke, po katerih se ločijo od drugih velikih skupnosti (Černič Istenič, et. al. 1999: 11–13).

Državljsanska vzgoja je nadgradnja domovinske in izhaja iz mlajše in zavestno skonstruirane naravne danosti – iz državljsanske (politični demos) (Prunk 2006: 12). »Mladega človeka naj bi seznanjala z državljskimi pravicami, načeli in ustanovami odprte demokratične družbe, s temeljnimi pojmi ustavnega reda, parlamentarnega in političnega življenja, delovanja raznih vej oblasti in z razmerami v Evropi in svetu« (Vodopivec 2006: 40). »Cilj državljsanske vzgoje je utemeljitev pravne države, prizadevanje za njeno polno in vsakodnevno uresničevanje« (Granda 2006: 33).

Sestavni del vsake državljsanske vzgoje, ki hoče biti uspešna, bi morala biti vzgoja za kritično domoljubje. Patriotizem oziroma domoljubje sicer pomeni ljubezen do svoje domovine ter »voljo podpirati in braniti, kar je naše in kar ljubimo« (Huizing v Alter 1991: 223). »Proučevanje lastne domovinskosti je del spoznavanja bistva samega sebe in gojenje domoljubja je del oblikovanja pozitivne samopodobe (mladega) človeka. /.../ Sta pomembna smotra vsake dobre edukacije in sta v tesni zvezi z oblikovanjem demokratične osebnosti /.../« Brez patriotizma tudi ni demokracije, saj je pogoj delovanja demokratičnih družb identifikacija članov s skupnostjo. »Šibka točka sodobnih družb sta iz neenakosti in

neupoštevanja izvirajoči odtujitev in ravnodušnost, kar lahko preprečimo s (pre)razporeditvijo dobrin. Izvedba tega zahteva občutek vzajemne privrženosti med člani družbe, za kar pa nujno potrebujemo patriotizem« (Domovinska in državljanska vzgoja v slovenskem šolstvu 2007: 4).

Poučevanje patriotizma si tudi po prepričanju Ben-Porathove (2007: 4) zasluži več pozornosti v javnosti in šolstvu in sodi v kurikulum, saj je ustvarjanje državljanov predvsem dolžnost izobraževalnega sistema v demokratični državi, če ima namen ohraniti predanost državljanov demokraciji in podporo državi tudi v času konfliktov.

Domovinsko vzgojo so v državah evropske civilizacije začeli uvajati v šolski prostor v letih po drugi svetovni vojni, zlasti po koncu hladne vojne. Sledili so idejam velikih mislecev (francoskemu filozofu Maritainu idr.), in sedaj prav šole učencem in dijakom lahko ponudijo številne priložnosti za razvijanje zavesti o državni pripadnosti, njeni kulturni in jezikovni dediščini ter raznolikosti /.../« (Internet1).

V Sloveniji med cilje osnovnošolskega izobraževanja, navedene v Zakonu o osnovni šoli (2. čl.), spada »vzgajanje za obče kulturne in civilizacijske vrednote /.../ ter razvijanje zavesti o državni pripadnosti in narodni identiteti in vedenja o zgodovini Slovenije in njeni kulturi.« Šola je namreč - poleg institucije, ki izobražuje in prenaša znanje - pomemben socializacijski dejavnik, v njenih prostorih se reproducirata tudi dominantna družbena kultura in struktura (Svet za kulturno sodelovanje Sveta Evrope 2000b: 60–61).

Domovinska vzgoja v kurikularnih dokumentih slovenskega osnovnega šolstva

Preverjala sem hipotezo, da v obstoječ izobraževalni načrt za slovenske osnovne šole niso vključeni elementi domovinske vzgoje in domoljubja. Dopuščala sem možnost, da najdem te elemente pri predmetu *državljanska vzgoja in etika* in pri *državljanski kulturi*.

Pri predmetnem pristopu se ugotovitev nanaša na *državljansko vzgojo in etiko*, saj *državljanska kultura* po moji oceni zajema tipično državljanske in ne domoljubne vsebine (demokratična ureditev, institucije, človekove pravice in pravice otrok) in tako bolj kot k pripadnosti narodu prispeva k državljanski pismenosti. Teme, ki vsebujejo iskane elemente

pri *državljski vzgoji* se nanašajo predvsem na življenje in načine odločanja v skupnosti, vzornike in avtoritete v slovenskem narodu ter na način ohranjanja zavesti o narodni pripadnosti. Velik del vsebin se seveda nanaša na področje državljanske vzgoje, predmet pa učence navaja k opredeljevanju za strpno in pluralistično, politično, nacionalno in kulturno usmerjenost. Učiteljica *državljske vzgoje in etike* na OŠ Cvetka Golarja mi je dejala (*glej prilogo Č*), da se predmet otrokom zdi težek, še posebej tema sedmega razreda *Življenje v skupnosti, narod, država* in tema osmega razreda *Urejanje skupnih zadev: vprašanja demokracije*. Pravi, da »o teh zadevah otroci pri teh letih še ne razmišljajo«. Justin (1997: 8–9) razlaga, da pri družboslovnih predmetih včasih ne gre toliko za prenos novih znanj kot za odkrivanje, preiskovanje in zlasti preurejanje že delujočih učenčevih predstav, ki jih prevzamejo iz svojega tako šolskega kot zunajšolskega okolja, in ki jim predstavljajo prve interpretacije sveta. Pravi še (1997: 73), da imajo otroci v zadnjih razredih osnovne šole pri predmetu kot je *državljska vzgoja* težave pri doseganju razumevanja vloge posameznika v družbi. »Razlog je v tem, da mora učitelj pri izdelavi pedagoške strategije upoštevati ne le trenutno stanje, temveč tudi smer, v kateri se pri mladostnikih razvija razumevanje človeka in njegove vloge v družbi. S pedagoškega vidika je pač najpomembnejše, da spodbude delujejo v pravi smeri.«

Strategija predmetnega pristopa sama po sebi ni dovolj učinkovita, zato je potreben še medpredmetni pristop, v okviru katerega domovinsko vzgojo zajemajo učni načrti *družbe, geografije, glasbene vzgoje, slovenščine in zgodovine* izmed obveznih predmetov ter *umetnostne zgodovine, glasbe, plesnih dejavnosti, slovenščine, etnologije, geografije, turistične vzgoje* in deloma *verstev in etike ter filozofije za otroke* izmed izbirnih predmetov. V največjem obsegu gre za spoznavanje slovenske kulturne dediščine (književne, plesne, glasbene, umetnostne), kulturnozgodovinskih spomenikov in pomena slovenskega jezika kot državnega jezika, kar pripomore k oblikovanju narodne zavesti in identitete. Učne vsebine med operativnimi cilji vsebujejo še poznavanje vloge znanih Slovencev pri ohranjanju samobitnosti slovenskega jezika, pomen in vlogo razsvetljencev, poznavanje slovenskih državnih simbolov ter pomen praznovanja državnih praznikov. *Geografijo* dodatno popestri vsakoletna interdisciplinarna ekskurzija, kjer učenci ob spoznavanju vseh štirih slovenskih geografskih regij razvijajo ljubezen do domovine in zavest o pripadnosti našemu narodu.

Pri izbirnih predmetih je treba poudariti, da mora šola učencem ponuditi najmanj tri družboslovne predmete, med njimi *verstva in etiko, retoriko* in še en *tuj jezik*. Pri izbirnih

predmetih je obseg domovinske vzgoje manjši kot pri obveznih, prav tako ni nujno, da katerega izmed teh predmetov učenci izberejo oziroma da ga šole sploh ponudijo. Po pregledu najmanj dvajsetih spletnih strani osnovnih šol sem ugotovila, da večinoma ponujajo na izbiro tuje jezike (*nemščina, francoščina, angleščina*) in *slovenščino* ter še *verstva in etiko, retoriko* ter tudi *likovno snovanje, geografijo, umetnostno zgodovino*.

Vsešolski pristop je prav tako pomemben, saj je šola odgovorna za letno načrtovanje ustreznih aktivnosti, dejavnosti in projektov. Po zatrjevanju učiteljic dveh osnovnih šol (*glej prilogi C in Č*) šole delno prispevajo k oblikovanju nacionalne identitete, razvijanju občutka pripadnosti Sloveniji ter poznavanju državnih simbolov, in sicer z učenjem v skladu z učnimi načrti, s praznovanjem državnih praznikov (25. junij, 26. december, 27. april idr.), s projektnim delom (OŠ Sp. Šiška) in s pripravo razstav in kviza na temo samostojnosti in neodvisnosti (OŠ Cvetka Golarja). Intervjuvanke temu pripisujejo velik pomen in po njihovem mnenju bi VSAK državljan MORAL poznati državne simbole in pomen državnih praznikov. Gospa Bonča (*glej prilogo Č*) še doda, da učenci simbole sigurno poznajo, drugo vprašanje pa je, koliko se z njimi identificirajo, saj Slovenci zelo redko izobešamo našo zastavo. Da se učenci v osnovnih šolah »precej« ali »v celoti« naučijo prepoznavati državne simbole, jih je v anketi potrdilo 74 odstotkov izmed njih, kot najpomembnejša domoljubna dejanja pa so izbrali izkazovanje spoštljivega odnosa do slovenskega jezika, spoštovanje Ustave in zakonov ter poznavanje državnih simbolov (*glej prilogo B*).

Postavljeno hipotezo sem zavrnila, saj je elemente domoljubne vzgoje najti pri kar nekaj družboslovnih predmetih, v največji meri so prisotni v okviru medpredmetnega pristopa, v veliko manjši meri v okviru predmetnega pri *državljski vzgoji in etiki*, kaže pa se zastopanost domovinskih in domoljubnih vsebin tudi pri vsešolskem pristopu. Naj zaključim še z informacijo (*glej prilogo B*), da osnovnošolci zaznavajo prisotnost omenjenih vsebin pri pouku, v veliko večjem številu pa nasprotujejo uvedbi obveznega predmeta *domovinska vzgoja* kot pa vključevanju dodatnih vsebin v pouk, glede česar ima 67,3 odstotkov vprašanih pozitivno stališče.

9. VIRI IN LITERATURA

9.1 Literatura

Alter, Peter (1991): Kaj je nacionalizem? V Rudi Rizman (ur.): *Študije o etnonacionalizmu*, 221–238. Ljubljana: Knjižnica revolucionarne teorije.

Barle Lakota, Andreja: Vprašanja vključevanja vsebin državljske kulture v kurikulum. V Andreja Barle Lakota, Erika Rustja in Janez Jug (ur.): *Državljska in domovinska vzgoja*, 154–163. Slovenska Bistrica: Beja.

Ben-Porath, Sigal (2007): Civic Virtue out of Necessity - Patriotism and Democratic Education. *Theory and Research in Education* 5(1), 41–59.

Callan, Eamonn (2002): Democratic Patriotism and Multicultural Education. *Studies in Philosophy and Education* 21, 465–477. The Netherlands: Kluwer Academic Publishers.

Černič Istenič, Majda (et. al.) (1999): *Državljska vzgoja in etika*. Učbenik za 7. razred. Ljubljana: i2.

Devjak, Tatjana (2002): *Etična in državljska vzgoja v osnovni šoli*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Granda, Stane (2006): Državljska ali domovinska vzgoja? V Andreja Barle Lakota, Erika Rustja in Janez Jug (ur.): *Državljska in domovinska vzgoja*, 22–37. Slovenska Bistrica: Beja.

Gutmann, Amy (2001): *Demokratična vzgoja*. Ljubljana: Slovensko društvo raziskovalcev šolskega polja: i2.

Jagodič, Gregor (2006): Državljska vzgoja ter vloga glasbe in simbolov v šoli. V Andreja Barle Lakota, Erika Rustja in Janez Jug (ur.): *Državljska in domovinska vzgoja*, 182–186. Slovenska Bistrica: Beja.

Justin, Janez (et. al.) (1997): *Etika, družba, država (II)* – gradivo za doizobraževanje učiteljev. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Justin, Janez (2006): Državlјanska vzgoja: Slovenija in Evropa. V Andreja Barle Lakota, Erika Rustja in Janez Jug (ur.): *Državlјanska in domovinska vzgoja*, 90–99. Slovenska Bistrica: Beja.

Meglič, Andrej (2006): Zakaj domovinska vzgoja? V Andreja Barle Lakota, Erika Rustja in Janez Jug (ur.): *Državlјanska in domovinska vzgoja*, 66–69. Slovenska Bistrica: Beja.

Mihelj, Sabina (2003): Povezave učnega načrta državljanske vzgoje in etike z učnimi načrti slovenščine, zgodovine in geografije. V Janez Justin in Mitja Sardoč (ur.): *Državlјanska vzgoja pri pouku zgodovine, geografije in slovenščine*, 19–34. Ljubljana: I2 družba za založništvo, izobraževanje in raziskovanje d.o.o..

Miller, Richard W. (2007): Unlearning American Patriotism. *Theory and Research in Education* 5(1), 7–21.

Petrescu, Dragos (2001): Homeland and National Identity in Southeastern Europe. *East European Politics and Societies* 15(2), 478–480.

Pretnar, Bogi (2000): *Devetletka od A do Ž*. Ljubljana: Delo, d.d..

Prunk, Janko (2006): Državlјanska in domovinska vzgoja. V Andreja Barle Lakota, Erika Rustja in Janez Jug (ur.): *Državlјanska in domovinska vzgoja*, 12–16. Slovenska Bistrica: Beja.

Sardoč, Mitja (2003): Kaj je danes »državlјanska vzgoja«. V Janez Justin in Mitja Sardoč (ur.): *Državlјanska vzgoja pri pouku zgodovine, geografije in slovenščine*, 13–17. Ljubljana: I2 družba za založništvo, izobraževanje in raziskovanje d.o.o..

Sardoč, Mitja (2006): Državlјanstvo in državljanska vzgoja. V Andreja Barle Lakota, Erika Rustja in Janez Jug (ur.): *Državlјanska in domovinska vzgoja*, 100–107. Beja, Slovenska Bistrica.

Svet za kulturno sodelovanje Sveta Evrope (2000a): *Osnovni pojmi in ključne kompetence izobraževanja za demokratično državljanstvo*. Ljubljana: Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope pri Narodni in univerzitetni knjižnici.

Svet za kulturno sodelovanje Sveta Evrope (2000b): *Strategije za učenje demokratičnega državljanstva*. Ljubljana: Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope pri Narodni in univerzitetni knjižnici.

Štrajn, Darko (2006): Identiteta, politika razlike in državljska vzgoja. V Andreja Barle Lakota, Erika Rustja in Janez Jug (ur.): *Državljska in domovinska vzgoja*, 82–88. Slovenska Bistrica: Beja.

Valič Zupan, Andreja (2006): Izzivi pouka zgodovine, državljske in domovinske vzgoje. V Andreja Barle Lakota, Erika Rustja in Janez Jug (ur.): *Državljska in domovinska vzgoja*, 110–116. Slovenska Bistrica: Beja.

Varouxakis, Georgius (2006): »Patriotism«, »Cosmopolitanism« and »Humanity« in Victorian Political Thought. *European Journal of Political Theory* 5(1), 100–118.

Vodopivec, Peter (2006): Zgodovina je imanentno državljski predmet. V Andreja Barle Lakota, Erika Rustja in Janez Jug (ur.): *Državljska in domovinska vzgoja*, 38–47. Slovenska Bistrica: Beja.

Zver, Milan (2006a): Da ne bi bili tujci v lastni kulturi. V Andreja Barle Lakota, Erika Rustja in Janez Jug (ur.): *Državljska in domovinska vzgoja*, 18–21. Slovenska Bistrica: Beja.

Zver, Milan (2006b): Družbeni trendi in spremembe. V Božidar Založnik (ur.): *Slovensko šolstvo*, 11–13. Nova Gorica: Educa, Melior.

Qiang, Ming in Fairbrother, Gregory P. (2006): Action Plan for Patriotic Education. *Chinese Education and Society* 39(2), 7–18.

Westheimer, Joel (2006): Politics and patriotism in education. *Phi Delta Kappan*, 608–620.

Wingo, Ajume (2007): To Love your Country as your Mother - Patriotism after 9/11. *Theory and Research in Education* 5(1), 23–40.

9.2 Internetni viri

Internet 1: Ministrstvo za šolstvo in šport (2005): *Državlјanska vzgoja v Evropi*. Ljubljana: Dostopno na <http://www.mszs.si/eurydice/pub/eurydice/slovensko/prirocnik.pdf> (10. oktober 2006).

Internet 2: Ministrstvo za šolstvo in šport (2006): *Osnovnošolsko izobraževanje*. Dostopno na http://www.mss.gov.si/si/delovna_podrocja/osnovnosolsko_izobrazevanje/ (3. marec 2007).

Internet 3: Ministrstvo za šolstvo in šport (2006): *Devetletna OŠ*. Dostopno na http://www.mss.gov.si/si/delovna_podrocja/osnovnosolsko_izobrazevanje/devetletna_os/ (3. marec 2007).

Internet 4: Ministrstvo za šolstvo in šport (2006): *Obvezni predmeti v devetletni osnovni šoli*. Dostopno na http://www.mss.gov.si/si/delovna_podrocja/osnovnosolsko_izobrazevanje/program_devetletne_osnovne_ole/obvezni_predmeti_v_devetletni_osnovni_soli/ (3. marec 2007).

Internet 5: Ministrstvo za šolstvo in šport (2006): *Izbirni predmeti v devetletni osnovni šoli*. Dostopno na http://www.mss.gov.si/si/delovna_podrocja/osnovnosolsko_izobrazevanje/program_devetletne_osnovne_ole/izbirni_predmeti_v_devetletni_osnovni_soli/ (3. marec 2007).

Internet 6: Ministrstvo za šolstvo in šport (2006): *Izobraževanje v Sloveniji*. Dostopno na http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/ministrstvo/pdf/shema_si_2007.pdf (11. marec 2007).

Internet 7: OŠ Šmarje pri Jelšah (2006): *Etnologija – Dediščina in način življenja*. Dostopno

na http://www.o-smarje.ce.edus.si/izbirni_predmeti.htm (6. maj 2007).

Internet 8: Žalec, Bojan (2004): *Domovinska vzgoja v luči pomembnosti kolektivnih identitet* (povzetek). Dostopno na

<http://cobiss4.izum.si/scripts/cobiss?ukaz=DISP&id=2226439848983705&rec=7&sid=1>

(6. maj 2007).

9.3 Pravni viri

Odredba o smeri izobrazbe strokovnih delavcev v devetletni osnovni šoli (1999). Ljubljana: Uradni list RS 57. Dostopno na

<http://www.uradni-list.si/1/ulonline.jsp?urlid=199957&dhid=16455> (3. marec 2007).

Ustava Republike Slovenije (1991). Ljubljana: Uradni list RS 33. Dostopno na http://www.uradni-list.si/_pdf/1991/Ur/u1991033.pdf (10. oktober 2006).

Zakon o osnovi šoli (1996). Ljubljana: Uradni list RS 12. Dostopno na <http://www.uradni-list.si/1/ulonline.jsp?urlid=199612&dhid=32251> (10. oktober 2006).

9.4 Delovna gradiva

Državlјanska in domovinska vzgoja v slovenskem šolstvu, Drugo vmesno poročilo z dne 20. marec 2007. Ljubljana: Center za politološka raziskovanja, Fakulteta za družbene vede. Posredoval doc. dr. Miro Haček, ki je nosilec raziskave.

Rezultati ankete *Domovinska in patriotska vzgoja v Republiki Sloveniji*, ki sta jo za namene raziskave *Državlјanska in domovinska vzgoja v slovenskem šolstvu* izvajali Fakulteta za družbene vede in Fakulteta za management Koper. Posredoval doc. dr. Miro Haček, ki je nosilec raziskave.

PRILOGE

Priloga A: Seznam izbirnih predmetov⁶

Družboslovno-humanistični predmeti	Naravoslovno-tehnični predmeti
A - Triletni predmeti <ul style="list-style-type: none"> • Angleščina • Francoščina • Hrvaščina • Italijanščina • Latinščina • Nemščina • Ruščina • Španščina 	A - Triletni predmeti
B - Triletni predmeti, lahko tudi krajši <ul style="list-style-type: none"> • Filozofija za otroke (Kritično mišljenje; Etična raziskovanja; Jaz in drugi) • Klekljanje (Osnovne tehnike klekljanja; Temeljne tehnike v slovenski čipki; Široki ris) • Verstva in etika 	B - Triletni predmeti, lahko tudi krajši <ul style="list-style-type: none"> • Klaviatura in računalnik • Logika • Računalništvo (Urejanje besedil; Računalniška omrežja; Multimedija) • Šah (Šahovske osnove; Šahovsko kombiniranje; Šahovska strategija)
C - Enoletni predmeti, vezani na razred	C - Enoletni predmeti, vezani na razred
7. razred: <ul style="list-style-type: none"> • Likovno snovanje I 8. razred: <ul style="list-style-type: none"> • Likovno snovanje II • Življenje človeka na Zemlji 9. razred: <ul style="list-style-type: none"> • Državljska kultura • Informacijsko opismenjevanje • Likovno snovanje III • Raziskovanje domačega kraja in varstvo njegovega 	7. razred: <ul style="list-style-type: none"> • Matematična delavnica 7 8. razred: <ul style="list-style-type: none"> • Čebelarstvo • Matematična delavnica 8 • Kemija v okolju • Poskusi v kemiji • Robotika v tehniki 9. razred:

⁶ Seznam je urejen po sklopih:

A – Učni načrti (praviloma tujih jezikov) so pripravljene kot triletni predmeti. Učenec lahko po enem ali dveh letih izstopi. Z učenjem izbirnega predmeta lahko začne tudi kasneje, če ima ustrezno predznanje.

B – Učni načrti so pripravljene kot triletni (izjemoma dveletni) predmeti. Učenec lahko po enem ali dveh letih izstopi. Z učenjem »prve stopnje« izbirnega predmeta lahko začne tudi v 8. ali 9. razredu.

C – Učni načrti so pripravljene kot enoletni predmeti, ki so vezani na snov določenega razreda. Učenec lahko predmet izbere tudi v višjem razredu od določenega.

Č – Učni načrti so pripravljene kot enoletni predmeti. Učenec lahko izbere predmet v katerem koli razredu.

<p>okolja</p> <ul style="list-style-type: none"> • Retorika 	<ul style="list-style-type: none"> • Čebelarstvo • Genetika • Elektronika z robotiko • Elektrotehnika • Kemija v okolju • Kemija v življenju • Matematična delavnica 9 • Načini prehranjevanja • Poskusi v kemiji • Projekti iz fizike in tehnike
<p>Č - Enoletni predmeti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ansamblska igra • Glasbena dela • Glasbeni projekt • Gledališki klub • Kaj nam govorijo umetnine • Literarni klub • Ljudski plesi • Oblika in slog • Ples • Sodobnosti z razsežnostmi dediščine • Srečanja s kulturami in načini življenja • Starinski in družabni plesi • Šolsko novinarstvo • Turistična vzgoja • Vzgoja za medije: radio • Vzgoja za medije: televizija • Vzgoja za medije: tisk • Življenje, upodobljeno v umetnosti 	<p>Č - Enoletni predmeti</p> <ul style="list-style-type: none"> • Daljnogledi in planeti • Izbrani šport • Kmetijska dela • Kmetijsko gospodarstvo • Obdelava gradiv: kovine • Obdelava gradiv: les • Obdelava gradiv: umetne snovi • Okoljska vzgoja I • Okoljska vzgoja II • Okoljska vzgoja III • Organizmi v naravi in umetnem okolju • Projekti iz fizike in ekologije • Rastline in človek • Raziskovanje organizmov v domači okolici • Risanje v geometriji in tehniki • Sodobna priprava hrane • Sodobno kmetijstvo • Sonce, Luna in Zemlja • Šport za sprostitev • Šport za zdravje • Zvezde in vesolje

Vir: Ministrstvo za šolstvo in šport (Internet 5)

Priloga B: V diplomskem delu uporabljeni rezultati ankete

Tabela 2: Stališča mladih do šolske kulture, socialne integracije in človekovih pravic – delež odgovorov »nič« in »malo« v skupnem deležu odgovorov (v odstotkih)

	RAZISKAVA – OSNOVNE ŠOLE	RAZISKAVA – SREDNJE ŠOLE	RAZISKAVA – ŠTUDENTI
N=	(598)	(701)	(135)
Naša šola je kraj, kjer se učenci počutimo varne.	12,7	12,7	4,4
Če v šoli ali v razredu pride do sporov, jih skušamo rešiti brez nasilja in s sodelovanjem.	16,2	11,4	3,7
Učenci in ostali člani šolske skupnosti nismo diskriminirani zaradi svojega življenjskega stila, načina oblačenja ali druženja z ostalimi vrstniki.	21,4	19,7	13,3
Učitelji pri predstavljanju zgodovine oziroma političnih dogodkov iz preteklosti veliko pozornosti namenjajo poudarjanju dejstev.	8,3	11,9	11,2
Pri družboslovnih predmetih je najboljši način, da dobiš dobro oceno, tak, da si zapomniš čim več podatkov, datumov ipd.	16,9	18,3	19,3
V šoli sem se naučil(a) besedila slovenske himne in prepoznati vse državne simbole Republike Slovenije.	13,5	22,5	17,8
V šoli sem se naučil(a) sodelovati z drugimi učenci iz različnih socialnih okolij in kultur.	15,5	20,7	23,1
V šoli sem se naučil(a) prispevati k reševanju problemov v šolski skupnosti in v družbi nasploh.	19,0	25,9	26,9
V šoli sem se naučil(a) biti domoljuben(a) in lojalen(a) državljan(ka) Republike Slovenije.	17,0	31,2	51,9
V šoli sem se naučil(a), kako ohranjati naravno in kulturno dediščino svoje domovine.	14,5	27,4	40,7
V šoli sem se naučil(a) razumeti ljudi, ki mislijo drugače kot jaz ali so drugačni od mene.	13,2	19,5	20,7
V šoli sem pridobil(a) nova znanja o osamosvajanju slovenske države.	12,4	24,1	23,9
Na naši šoli razvijamo občutek pripadnosti šolski skupnosti.	17,4	29,0	37,0
Na naši šoli razvijamo občutek pripadnosti Sloveniji.	16,9	29,1	45,2

Vir: Raziskava »Domovinska in patriotska vzgoja v RS« (Fakulteta za družbene vede in Fakulteta za management Koper, 2007). Vrednosti v tabeli predstavljajo skupen odstotek odgovorov »nič« in »malo« se strinjam na vprašanje: »Spodaj je navedenih več trditvev, ki opisujejo različne socialne situacije oziroma položaj različnih učencev znotraj šolske skupnosti ter trditve o poučevanju in učenju. Prosim, preberi vsako trditvev in izberi kvadratek v stolpcu, ki najbolje opisuj, položaj učencev znotraj vaše šolske skupnosti ali situacijo pri pouku«. Anketiranci so svoje strinjanje z navedenimi trditvami ocenjevali na lestvici od 1 do 5, pri čemer je vrednost 1 predstavljala odgovor »nič«, vrednost 2 odgovor »malo«, vrednost 3 odgovor »delno«, vrednost 4 odgovor »precej« in vrednost 5 odgovor »v celoti«.

Tabela 3: Stališča mladih do šolske kulture, socialne integracije in človekovih pravic – delež odgovorov »precej« in »v celoti« v skupnem deležu odgovorov (v odstotkih)

	RAZISKAVA – OSNOVNE ŠOLE	RAZISKAVA – SREDNJE ŠOLE	RAZISKAVA – ŠTUDENTI
N=	(598)	(701)	(135)
Naša šola je kraj, kjer se učenci počutimo varne.	52,4	54,5	83,7
Če v šoli ali v razredu pride do sporov, jih skušamo rešiti brez nasilja in s sodelovanjem.	51,3	60,8	78,4
Učenci in ostali člani šolske skupnosti nismo diskriminirani zaradi svojega življenjskega stila, načina oblačenja ali druženja z ostalimi vrstniki.	52,3	48,0	57,8
Učitelji pri predstavljanju zgodovine oziroma političnih dogodkov iz preteklosti veliko pozornosti namenjajo poudarjanju dejstev.	62,5	54,5	52,3
Pri družboslovnih predmetih je najboljši način, da dobiš dobro oceno, tak, da si zapomniš čim več podatkov, datumov ipd.	47,2	45,2	47,4
V šoli sem se naučil(a) besedila slovenske himne in prepoznati vse državne simbole Republike Slovenije.	74,0	60,7	56,3
V šoli sem se naučil(a) sodelovati z drugimi učenci iz različnih socialnih okolij in kultur.	61,0	55,2	49,3
V šoli sem se naučil(a) prispevati k reševanju problemov v šolski skupnosti in v družbi nasploh.	51,0	39,4	28,3
V šoli sem se naučil(a) biti domoljuben(a) in lojalen(a) državljan(ka) Republike Slovenije.	56,5	33,9	15,5
V šoli sem se naučil(a), kako ohranjati naravno in kulturno dediščino svoje domovine.	62,5	38,7	25,2
V šoli sem se naučil(a) razumeti ljudi, ki mislijo drugače kot jaz ali so drugačni od mene.	61,3	52,8	38,5
V šoli sem pridobil(a) nova znanja o osamosvajanju slovenske države.	60,3	43,4	44,1
Na naši šoli razvijamo občutek pripadnosti šolski skupnosti.	47,2	31,8	23,7
Na naši šoli razvijamo občutek pripadnosti Sloveniji.	56,4	37,0	17,8

Vir: Raziskava »Domovinska in patriotska vzgoja v RS« (Fakulteta za družbene vede in Fakulteta za management Koper, 2007). Vrednosti v tabeli predstavljajo skupen odstotek odgovorov »precej« in »v celoti« se strinjam na vprašanje: »Spodaj je navedenih več trditvev, ki opisujejo različne socialne situacije oz. položaj različnih učencev znotraj šolske skupnosti ter trditve o poučevanju in učenju. Prosimo, preberi vsako trditev in izberi kvadratale v stolpcu, ki najbolje opisuje, položaj učencev znotraj vaše šolske skupnosti ali situacijo pri pouku«. Anketiranci so svoje strinjanje z navedenimi trditvami ocenjevali na lestvici od 1 do 5, pri čemer je vrednost 1 predstavljala odgovor »nič«, vrednost 2 odgovor »malo«, vrednost 3 odgovor »delno«, vrednost 4 odgovor »precej« in vrednost 5 odgovor »v celoti«.

Tabela 7: Stališča različnih skupin mladih do domoljubja in domoljubnih dejanj

ODRASEL, KI JE DOMOLJUBEN DRŽAVLJAN,...	NEPOMEMBNO (% ODGOVOROV)	MALO POMEMBNO (% ODGOVOROV)	POMEMBNO (% ODGOVOROV)	ZELO POMEMBNO (% ODGOVOROV)	POVPREČNA VREDNOST ODGOVOROV
	1	2	3	4	
...spoštuje Ustavo in zakone					
OSNOVNA ŠOLA	2,0	5,6	32,5	57,7	3,49
SREDNJA ŠOLA	0,7	7,6	46,5	45,2	3,36
ŠTUDENTI	--	4,5	42,5	53,0	3,49
...trdo dela					
OSNOVNA ŠOLA	6,5	15,0	52,8	22,0	2,94
SREDNJA ŠOLA	5,7	24,2	52,4	17,8	2,82
ŠTUDENTI	6,8	42,1	40,6	10,5	2,55
...pozna besedilo slovenske himne in ostale državne simbole					
OSNOVNA ŠOLA	7,1	13,5	34,5	44,3	3,17
SREDNJA ŠOLA	6,8	22,3	37,6	33,3	2,97
ŠTUDENTI	2,3	25,0	43,9	28,8	2,99
...pozna zgodovino svoje države					
OSNOVNA ŠOLA	7,7	20,0	40,2	30,3	2,95
SREDNJA ŠOLA	4,3	27,2	44,7	23,8	2,88
ŠTUDENTI	0,7	12,7	52,2	34,3	3,20
...glasuje na večini volitev					
OSNOVNA ŠOLA	--	--	--	--	--
SREDNJA ŠOLA	10,8	22,4	38,1	28,7	2,85
ŠTUDENTI	3,0	20,3	54,1	22,6	2,96
...je pripravljen služiti vojsko, da bi branil svojo domovino					
OSNOVNA ŠOLA	11,5	20,9	34,2	29,8	2,85
SREDNJA ŠOLA	9,9	24,7	43,3	22,2	2,78
ŠTUDENTI	10,7	38,2	32,1	19,1	2,60
...razobeša slovensko zastavo ob vseh državnih praznikih					
OSNOVNA ŠOLA	18,7	22,6	34,7	20,1	2,58
SREDNJA ŠOLA	22,7	42,1	24,5	10,6	2,23
ŠTUDENTI	19,7	38,6	32,6	9,1	2,31
... sodeluje v dejavnostih, ki pomagajo vsem Slovincem					
OSNOVNA ŠOLA	5,9	24,4	44,3	21,4	2,85
SREDNJA ŠOLA	4,5	30,4	50,4	14,7	2,75
ŠTUDENTI	2,3	33,1	54,1	10,5	2,73
... sodeluje v dejavnostih, ki pomagajo vsem državljanom Slovenije, ne glede na narodno poreklo					
OSNOVNA ŠOLA	7,4	21,6	44,0	20,9	2,83
SREDNJA ŠOLA	8,3	33,7	45,3	12,7	2,62
ŠTUDENTI	1,5	32,8	56,0	9,7	2,74
... se udeležuje dejavnosti za zaščito naravne in kulturne dediščine					
OSNOVNA ŠOLA	8,4	22,9	41,9	22,1	2,81
SREDNJA ŠOLA	6,9	35,1	43,5	14,4	2,65
ŠTUDENTI	1,5	38,3	50,4	9,8	2,68
... je brezpogojno vdan domovini					
OSNOVNA ŠOLA	6,8	23,0	34,2	28,8	2,92
SREDNJA ŠOLA	12,4	30,2	37,6	19,8	2,65
ŠTUDENTI	13,0	44,3	27,5	15,3	2,45

... ne dela sramote domovini					
OSNOVNA ŠOLA	--	--	--	--	--
SREDNJA ŠOLA	9,8	15,6	37,1	37,4	3,02
ŠTUDENTI	7,5	19,5	39,1	33,8	2,99
...ima spoštljiv odnos do slovenskega jezika					
OSNOVNA ŠOLA	2,4	6,2	25,0	56,1	3,55
SREDNJA ŠOLA	3,0	9,0	29,8	58,2	3,43
ŠTUDENTI	0,8	6,1	35,1	58,0	3,50

Vir: Raziskava »Domovinska in patriotska vzgoja v RS« (Fakulteta za družbene vede in Fakulteta za management Koper, 2007). N (osnovne šole) = 598; N (srednje šole) = 701; N (študenti) = 135. Anketiranci so ocenjevali pomembnost različnih domoljubnih dejanj odraslega državljana (pomembnost vsakega izmed opisanih dejanj o tem, kaj je in kaj dela domoljuben državljan). Pri analizi in izračunu povprečne vrednosti odgovorov niso upoštevani odgovori »ne vem«. Večja kot je vrednost v skrajno desnem stolpcu (povprečna vrednost odgovorov), v večji meri navedeno dejanje domoljubnega državljana anketiranci ocenjujejo kot zelo pomembno.

Tabela 17: Stališča različnih skupin mladih do vključevanja domovinske vzgoje v pouk

Kakšno je tvoje stališče do vključevanja domovinske vzgoje v pouk?	RAZISKAVA – OSNOVNE ŠOLE	RAZISKAVA – SREDNJE ŠOLE	RAZISKAVA – ŠTUDENTI
N=	(584)	(698)	(135)
POZITIVNO	32,7	29,8	42,2
DELOMA POZITIVNO	34,6	30,1	26,7
NITI POZITIVNO NITI NEGATIVNO	21,7	30,6	21,5
DELOMA NEGATIVNO	3,8	4,0	4,4
NEGATIVNO	7,2	5,5	5,2
Ali bi po tvojem mnenju v slovenske šole morali uvesti obvezen predmet domovinska vzgoja?			
N=	(587)	(698)	(135)
DA	21,3	23,1	40,0
NE	48,7	45,7	37,8
NE VEM	30,0	31,2	22,2

Vir: Raziskava »Domovinska in patriotska vzgoja v RS« (Fakulteta za družbene vede in Fakulteta za management Koper, 2007). N (osnovne šole) = 598; N (srednje šole) = 701; N (študenti) = 135. Anketiranci so odgovarjali na vprašanji »Kakšno je tvoje stališče do vključevanja domovinske vzgoje v pouk?« IN »Ali bi v slovenske šole morali uvesti obvezen predmet domovinska vzgoja?«.

Tabela 17: Poznavanje praznikov med različnimi skupinami mladih (v odstotkih)

Delež pravih odgovorov	RAZISKAVA – OSNOVNE ŠOLE	RAZISKAVA – SREDNJE ŠOLE	RAZISKAVA – ŠTUDENTI
N=	(598)	(694)	(135)
slovenski kulturni praznik	92,6	96,4	97,8
dan državnosti	54,6	54,4	30,6
dan reformacije	86,8	86,9	96,3
božič	93,7	98,1	99,3
dan samostojnosti in enotnosti	51,9	53,3	31,3

Vir: Raziskava »Domovinska in patriotska vzgoja v RS« (Fakulteta za družbene vede in Fakulteta za management Koper, 2007). N (osnovne šole) = 598; N (srednje šole) = 701; N (študenti) = 135. Anketiranci so morali pet podanih datumov povezati z imeni petih različnih praznikov.

Priloga C: Intervju s Katjo Arzenšek, ravnateljico OŠ Sp. Šiška, Ljubljana, in z Mileno Fekonja, tamkajšnjo učiteljico državljanske vzgoje in etike

Vprašanja sem po predhodnem dogovoru poslala po elektronski pošti Jožici Pezdir, pomočnici ravnateljice. Posredovala jih je Katji Arzenšek, ravnateljici šole. Zaradi vsebine vprašanj jih je posredovala še Mileni Fekonja, učiteljici *državlanske vzgoje in etike*. Gospa Fekonja, predmetna učiteljica *zgodovine* in *geografije*, poleg *državlanske vzgoje in etike* (DIE) poučuje še *spoznavanje družbe* in *geografijo*. Odgovore obeh mi je že čez nekaj dni (14. in 18. maja) posredovala gospa Pezdir po elektronski pošti.

1 - Kako se šola odloči, koliko in katere izbirne predmete bo izvajala oziroma ponudila učencem?

Ravnateljica: Šola pripravi opise predmetov, učenci jih izberejo in kjer je največ prijav, tiste predmete izvajamo v skladu s pravilnikom o normativih.

Učiteljica DIE: Šola najprej ponudi tiste predmete, ki morajo biti ponujeni na družboslovnem in na naravoslovnem področju. Potem se ponudba oblikuje predvsem na podlagi kadra, ki bo te predmete poučeval in seveda je odvisna tudi od predhodnega zanimanja učencev in staršev.

2 - Katere družboslovne izbirne predmete izvaja vaša šola in kateri so pri učencih najbolj priljubljeni?

Ravnateljica: Predmeti, ki jih izvajamo, so: tuji jeziki, gledališki klub, šolsko novinarstvo, retorika. Težko govorimo o priljubljenosti predmeta, ker učenci pojasnjujejo, da so merila izbire drugi, ne vsebina predmeta.

Učiteljica DIE: Najbolj priljubljeni izbirni predmeti na naši šoli so nemški in francoski jezik, retorika ter gledališki klub.

3 - Ali po vašem mnenju osnovnošolsko izobraževanje prispeva k oblikovanju nacionalne identitete oziroma razvija občutek pripadnosti Sloveniji? Če da, na kakšen način to poteka na vaši osnovni šoli?

Ravnateljica: Osnovnošolsko izobraževanje prispeva k oblikovanju nacionalne identitete, na naši OŠ to poteka v okviru projektne dela, s poučevanjem vsebin v okviru učnega načrta ...

Učiteljica DIE: Mislim, da šola k temu delno prispeva. K oblikovanju nacionalne identitete prispeva pouk državljanske vzgoje in etike z učnimi vsebinami, predpisanimi z učnim načrtom. Menim, da bi morali pri VSEH predmetih razvijati občutek pripadnosti Sloveniji. Na

naši šoli to poteka predvsem v obliki praznovanja državnih praznikov 25. junij, 26. december, 27. april ...

4 - Kakšen pomen pripisujete poznavanju slovenskih državnih simbolov kot so grb, zastava, himna ter poznavanju državnih praznikov?

Ravnateljica: Temu pripisujem velik pomen, mislim, da bi to moral poznati vsak državljan.

Učiteljica DIE: Temu pripisujem izjemno velik pomen. Vsak državljan MORA poznati državne simbole in pomen državnih praznikov. Tudi to je krepitev in razvijanje državljanske pripadnosti in vzgoje državljana kot aktivne in kritično razmišljajoče osebe, ki se zaveda svojih pravic in dolžnosti.

Priloga Č: Intervju z Jernejo Bonča, učiteljico državljanske vzgoje in etike na OŠ Cvetka Golarja, Škofja Loka

Po dogovoru s tajnico šole sem vprašanja posredovala po elektronski pošti, ki jih je še isti dan posredovala na vpogled učiteljici Jerneji Bonča. Na željo učiteljice sva intervju opravili naslednji dan (17. maja) po telefonu.

1 - Kako otroci sprejemajo predmet državljanska vzgoja in etika ter kakšno je njihovo predznanje pri vsebinah, ki se nanašajo na državljansko vzgojo?

Meni se zdi predvsem fino, da je predmet ocenjen. Tako ga jemljejo s precej večjo resnostjo. Moram pa poudariti, da se jim zdi predmet pretežek predvsem v sedmem ... no, pa tudi v osmem razredu. Teme, kjer obravnavamo demokracijo in urejanje skupnih zadev, se jim zdijo težke, saj o teh zadevah otroci pri teh letih še ne razmišljajo. Tudi o okolju in oblikovanju družine pri teh letih še ne razmišljajo.

2 - Katere izbirne teme pri državljanski vzgoji in etiki učence najbolj zanimajo?

... teme so kar težke ...

Kaj pa se jim zdi pri predmetu najbolj zanimivo, kdaj dobite pri njih največji odziv? Se pogovarjate o aktualnih dogodkih, gledate televizijo ... ?

Mediji, to je tema, ki jo dobro poznajo. Moram reči, da jim je ta tema res zanimiva. Z mediji so učenci vsakodnevno v stiku, gledajo televizijo, uporabljajo internet. Ob obravnavi te teme tudi pouk pripravimo drugače: organiziramo delo po skupinah, v šolo prinesemo časopise, revije, iščemo razne članke, se pogovarjamo o oglasih ... na osnovi tega se pogovarjamo o vplivu medijev.

3 - Kakšne izkušnje imate s poučevanjem tega predmeta in ali poučujete še kak drug predmet?

Kakšne izkušnje imam s predmetom ... kot sem rekla, predvsem se otrokom zdi težek.

Drugače učim še zgodovino.

Če sem pravilno zasledila, vi trenutno nadomeščate učiteljico, ki drugače poučuje ta predmet?

Ja, letos nadomeščam kolegico, ki je na porodniškem dopustu. Ona poleg državljanske vzgoje in etike poučuje še slovenščino. Fino je, če ta predmet poučuje nekdo z družboslovnim znanjem, sicer pa imam tudi jaz že od prej kar nekaj izkušenj s poučevanjem tega predmeta.

4 - Ali po vašem mnenju osnovnošolsko izobraževanje prispeva k oblikovanju nacionalne identitete oziroma razvija občutek pripadnosti Sloveniji? Če da, na kakšen način?

Zdi se mi, da naša šola kar veliko prispeva k razvijanju občutka pripadnosti Sloveniji, večkrat namreč pripravimo razstave, pred kratkim smo imeli tudi kviz na temo samostojnosti in neodvisnosti. Velik pomen pripisujemo zavedanju, da *biti državljan ni samo po sebi umevno*. K oblikovanju nacionalne identitete pa gotovo prispevajo še drugi predmeti, še posebej slovenščina in zgodovina.

Se vam zdi, da učenci poznajo simbole Slovenije?

Simbole sigurno poznajo, drugo vprašanje pa je, koliko se z njimi identificirajo. Slovenci namreč zelo redko izobešamo našo zastavo. Tudi himno poznajo, da je treba ob predvajanju te vstati, pa verjetno ne.

Najlepša hvala za pogovor.